

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

Київ · 4-5 жовтня 2012 р.

У семи томах

Том 6

Актуальні питання економіки

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2012

УДК 336
ББК 65
Н 34

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ
Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

СКЛАД ВИДАННЯ

Том 1. Архітектура. Мистецтво та культура. Філологія

Том 2. Актуальні питання сьогодення

Том 3. Гуманітарні науки

Том 4. Точні науки

Том 5. Актуальні питання педагогіки та психології

Том 6. Актуальні питання економіки

Том 7. Наукові дослідження в галузі економіки: теорія та практика

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова оргкомітету:

Корецький М.Х. – д.держ.упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне.

Члени оргкомітету:

- Бакуменко С.Д. – д.держ.упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління, м. Київ;
- Дацій О.І. – д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти України, директор Науково-навчального інституту регіонального управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління, м. Київ;
- Бутко М.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та державного управління Чернігівського державного технологічного університету.

Н 34 Наука в інформаційному просторі : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 4-5 жовт. 2012 р. : В 7 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2012.

ISBN 978-617-645-071-9

Т. 6 : Актуальні питання економіки. – 2012. – 83 с.

ISBN 978-617-645-077-1

У збірнику надруковано матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

**УДК 336
ББК 65**

ISBN 978-617-645-071-9

ISBN 978-617-645-077-1 (Т. 6)

© Авторський колектив, 2012

Grabchuk O.M.

Dnipropetrovsk National University named after O. Gonchar, Ukraine

**GNOSIOLOGICAL PROPERTIES OF VAGUENESS RESEARCH OBJECT
OF ECONOMIC PROCESSES**

Modern development of world economy on the whole and national economies in particular testifies to growth of volatility of economic processes on all levels of the economic systems and in all its structural and substructural elements. The certificate of growth of volatility is growth of frequency and depth of economic recessions. Such growth is explained through destruction in organization and economic or/and financial mechanisms, through divergence of progress of separate substructural educations trends, through achievement of development critical conditions of the systems, attained in the period of transformations and others like that. The ambiguousness of interpretations of connections of cause and effect between crisis descriptions in the state of the economic systems grounds to assert possibility of existence of deep mechanism of origin of the crisis phenomena. Existence of such mechanism, in our opinion, is related to general definiteness/vagueness of economic processes. The dual understanding of definiteness/vagueness of economic processes is logical investigation of paradigm syncretism of scientific thought which develops lately. The syncretism becoming of scientific thought is one of meaningful gnosiological problems of contemporaneity. Especially it touches comprehensions of the newest economic processes, transformation character of which is considered as a general place. The same illumination of gnosiological aspects of research of definiteness/vagueness of economic processes is the actual task of theoretical counteraction subsoil of their recessiveness. It is on the whole possible to establish existence of two paradigms of scientific thought (deterministic and indeterministic) and possibility of their syncretism combination. Accordingly there will be two groups of forms of vagueness research objects of economic processes. To the first group which will answer the deterministic paradigm of scientific thought will belong: deviation of empiric information from theoretical one, that illustrates incompleteness of knowledge about economic processes; non-existence/ non-domain of empiric information, phenomenon; absence of adequate methods of the processing/working-up of information about an economic process, phenomenon; subjective interpretation of information about an economic process, phenomenon; errors of methodological or

methodical and technical interpretations of information about an economic process, phenomenon; errors are at the ground of decision of influence on an economic process, phenomenon; rejection in methods, receptions of providing in implementation of decision of influence on an economic process, phenomenon and others like that. To the second group of forms of vagueness research objects of economic processes, conditioned by the indeterministic way of thinking, will belong: vagueness of objectively existent economic processes, phenomena, that will show up through absolute empiric information; non-display or/and contingency of economic processes, phenomena; invariance of motion of economic processes, display of the phenomena, changeableness of their mechanism and others like that. In accordance with the groups of vagueness research objects of economic processes it is possible to define their gnosiological properties, to formulate the article of research and object of cognition (table 1).

Table 1. Gnosiological properties of definiteness/vagueness research of economic processes

Descriptions	Deterministic paradigm of scientific thought	Indeterministic paradigm of scientific thought	Syncretism combination of deterministic and indeterministic paradigms of scientific thought
Gnosiological properties of economic processes, phenomena	A vagueness does not exist ontological. Basic properties of economic processes, phenomena: definiteness causality, objectivity, unambiguity, plenitude, integrity, apartness, absoluteness	A vagueness exists ontological. Basic properties of economic processes, phenomena: vagueness, chance, objectivity, ambiguousness, continua, systemization, relativity	A vagueness exists ontological. Basic properties of economic processes, phenomena: definiteness/vagueness, causality/chance, objectivity, systemization, relativity.
Gnosiological properties of knowledge are about a vagueness	Vagueness, chance, subjectivity, incompleteness, ambiguousness, systemization, relativity, contingency	Definiteness, causality, subjectivity, incompleteness, unambiguity, discreteness, integrity, contingency	Definiteness/vagueness, causality/chance, subjectivity, ambiguousness, contingency, relativity
Origin reasons of rejections of theoretical knowledges from empiricones	Deviations of theoretical knowledges from empiricones have methodical and instrumental character and can be as pleasingly diminished at over coming imperfections of the methodical and instrumental providing	Deviations of theoretical knowledges from empiricones are predefined by contingency and by not-repetition of economic processes themselves, phenomena	Deviations of theoretical knowledges from empiricones are predefined by contingency and by not repetition of both economic processes, phenomena and by the process of their cognition
Article of research	Correlation between objectively existent descriptions of economic processes, phenomena and the existent go to worked out information about them	Correlation between objectively existent ambiguous descriptions of economic processes, phenomena	Correlation between objectively and subjectively existent ambiguous descriptions of economic processes and information about them
Object of cognition	Specific conformities to law of display of information vagueness about economic processes, phenomena	General and specific conformities to law of display of vagueness of economic processes, phenomena	Objectively subjective general and specific conformities to law of display of vagueness of economic processes, phenomena

Thus, syncretism combination of deterministic and indeterministic paradigms of scientific thought enables to form complementary unity of properties of definiteness/vagueness of economic processes, phenomena and information about them. Dual unity of properties of object of research, article of research and object of cognition in research of vagueness of economic processes determines their specificity and is foundation for the formalized description of essence, forming classification and formation of typology. The basic pairs of dual properties of definiteness/vagueness of economic processes, phenomena, are a causality/chance, objectivity/subjectivity, continua/discreteness, absoluteness/relativism, plenitude/incompleteness.

Економічна теорія та історія економічної думки

Химич Л.Г.

Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Основною рисою економічного життя в другій половині ХІХ ст. в українських землях став активний розвиток ринкового господарства.

Реформи, що відмінили кріпацтво як у західних, так і східних регіонах України, відкрили широкий шлях новим соціально-економічним відносинам, створили передумови для перетворення їх у панівну систему. Власне, друга половина ХІХ ст. була періодом перебудови господарства України на капіталістичних засадах.

Проте, в аграрному секторі як у західних, так і східних регіонах, країни продовжують зберігатися значні залишки феодальних відносин, обумовлені самим змістом аграрних реформ. Зрозуміло, що вони утруднюють розвиток ринкових відносин, але, незважаючи на це, вони все-таки поступово завойовують позиції як у поміщицькому, так і селянському господарствах.

Як відомо, капіталістична система господарства руйнує феодальну, перетворюючи землю на товар.

На Правобережній Україні дворянське землеволодіння скорочувалось значно повільніше, порівняно з іншими регіонами. Основною причиною такої ситуації можна вважати те, що в цьому регіоні ще з дореформених часів панувало поміщицьке підприємництво, пов'язане з виробництвом цукру. До того ж умо-

ви відміни кріпацтва тут практично відразу позбавили поміщиків безплатної робочої сили (відповідно до закону 1863 р.), тому великі землевласники змушені були активно перебудовувати власні господарства. Пристосовуючись до нових умов і використовуючи вільнонайману робочу силу, вони досить швидко перетворились на капіталістів-аграріїв та промисловців, що дозволило зберегти їм свої землі.

Основним виробником сільськогосподарської продукції було поміщицьке господарство. Земля, що знаходилася в цьому господарстві, поділялася на дві нерівномірних частини:

- власне панську, яка оброблялася працею кріпосних;
- селянську, якою вони користувалися.

Співвідношення цих двох частин поміщицького маєтку регулювалося господарською необхідністю. Основою такого господарства була власність на землю, тому виробничі відносини набували переважно форми поземельних відносин. Власність поміщика на землю давала йому можливість експлуатувати селян, що знаходилися в його особистій залежності. Господарство носило натуральний характер.

Активне проникнення товарно-грошових відносин в економічну систему держави, зростання потреб у грошових нагромадженнях, змушувало поміщиків шукати нових способів отримання прибутку. Одним із прикладів цього є зародження цукровиробництва в Правобережній Україні, яка стала спеціалізуватися на цукросіянні та виробництві цукру. В деяких поміщицьких господарствах організовувалися майстерні й невеликі заводи для виготовлення сільськогосподарської техніки, запроваджувалася новітня агротехніка, поживавлювався зв'язок із ринком.

Однак переважна частина поміщиків у своїх намірах отримання нових прибутків вдавалася до посилення експлуатації селянства шляхом їх обезземлення, збільшення чисельності кріпаків, застосування усіх форм ренти.

Важливо відмітити, що на Правобережній Україні, зокрема на Волині, панувала відробіткова та натуральна рента, тоді як у південних губерніях селяни переводилися на оброк, а в європейських країнах форми ренти послідовно змінювали одна одну. У підсумку прибутковість поміщицьких маєтків збільшувалася переважно не за рахунок зростання продуктивності, а внаслідок занепаду селянського господарства. Тому пануюча система особистої залежності селянина повинна була поступитися більш прогресивним виробничим відносинам.

До проблем соціально-економічного характеру долучилася і вкрай нестабільна внутрішньополітична ситуація імперії. Кримська війна 1854–1855 рр., в

першу чергу, негативно позначилася на становищі українських губерній. На ситуацію в Південно-Західному краї впливала й ситуація в українських землях, що входили до складу Австрійської імперії. Внаслідок революційних подій 1848 р. в Галичині було скасовано панщину. Все це засвідчувало необхідність радикальних змін, зокрема в аграрному секторі Росії.

Наприкінці 50-х рр. з'явилися перші проекти щодо звільнення селян, зокрема царських урядовців П. Гагаріна, П. Позена, Ю. Самаріна та ін. Вони пропонували вирішення кількох проблем, насамперед, особистого статусу кріпаків та наділення їх землею. Першим кроком до цього стало запровадження так званих інвентарних правил.

Однак інвентарні правила, як законодавчий акт, мали половинчастий характер, а тому не могли задовольнити вимоги сторін.

Основна мета запровадження інвентарних правил, як-от: зміцнення кріпосницької системи і, в той же час, обмеження сваволі поміщиків, не була досягнута, а самі правила перетворювалися на значну перешкоду капіталістичного розвитку Правобережної України.

Світове господарство і міжнародні економічні відносини

К.э.н. Коростелева В.В.

*Югорский государственный университет,
г. Ханты-Мансийск, Российская Федерация*

ПЕРСПЕКТИВЫ РОССИЙСКОГО РУБЛЯ КАК МЕЖДУНАРОДНОЙ РЕЗЕРВНОЙ ВАЛЮТЫ

В условиях интернационализации хозяйственной деятельности международный платежный оборот, связанный с оплатой денежных обязательств юридических и физических лиц разных стран, постоянно возрастает, и часть национальных денег обменивается на иностранную валюту и обратно. И хотя в каждом суверенном государстве законным платежным средством являются национальные деньги, в международном платежном обороте в процессе обмена результатами деятельности между странами используются деньги различных стран, становящиеся валютой. Это происходит потому, что мировое хозяйство

не имеет общепризнанных мировых кредитных денег, обязательных для всех государств.

Экономическая интеграция стран в мировое хозяйство вызывает превращение части денежного капитала из национальных денег в иностранную валюту и наоборот.

Национальные валюты различаются в зависимости от их международного статуса. Первую, или самую низшую, степень занимают замкнутые, или неконвертируемые (необратимые) валюты. МВФ определяет конвертируемость как возможность резидентов любой страны использовать ее валюту для совершения международных операций, что для замкнутых валют неприменимо в силу законодательных ограничений, наложенных властями. Подавляющее большинство национальных валют в мире относится к группе замкнутых, эмитируемых в основном слаборазвитыми странами и государствами с сильным государственным регулированием, такими как Беларусь, Боливия, Китай, Египет, Ливан и др.

На более высокой ступени иерархии находятся внутренние валюты, спрос на которые предъявляется преимущественно на внутреннем рынке. Хотя такие валюты могут быть частично или даже полностью конвертируемыми, они не задействованы в международных операциях. Сегодня российский рубль наряду с валютами стран СНГ, Центральной и Восточной Европы относится к данной категории валют.

Международные валюты – это национальные валюты, выполняющие отдельные денежные функции за пределами юрисдикции эмитирующего государства. Национальные деньги принимаются к оплате на территории страны в силу того, что местные власти закрепляют за ними статус законного платежного средства. При этом они должны быть полностью конвертируемыми. В международных валютах заключаются внешнеторговые контракты, а нерезиденты могут хранить в них свои сбережения.

Мировая резервная, или доминирующая, валюта находится на вершине международной иерархии валют. Она обращается за рубежом в больших объемах, чем на внутреннем рынке. Экономические функции мировой резервной валюты весьма разнообразны. Частный сектор номинирует в ней финансовые активы, заключает международные контракты и осуществляет платежи. Государственный сектор в лице центрального банка проводит в резервной валюте операции на валютном рынке и использует ее как номинальный якорь денежно-кредитной политики. В резервных валютах государство также хранит свои международные резервы.

По состоянию на 2008 г. к свободно используемым валютам МВФ относят доллар США, евро, японскую иену и фунт стерлингов. Отметим, что хотя швейцарский франк учитывается МВФ в статистике международных резервов центральных банков, он не причислен к свободно используемым валютам.

Таблица 1. Международные накопления в иностранных валютных резервах, %

Код валюты	Наименование валюты	2007г.	2008г.	2009г.	2010г.	2011г.	Отклон. (+,-)
USD	Доллар США	64,1	64,1	62,1	61,5	60,7	(-3,4)
EUR	Евро	26,3	26,4	27,6	26,3	26,6	+0,3
GBR	Фунт стерлингов	4,7	4,0	4,2	4,0	4,1	(-0,6)
YEN	Японская йена	2,9	3,1	3,0	3,8	3,8	+0,9

Источник: [2].

Из табл. 1 видно, что доля американского доллара, или основная резервная валюта мира, в международных накоплениях в период с 2007 по 2011г. значительно уменьшилась. Если в 2007 и 2008 гг. процент накоплений был стабильным, то в 2009 г. наблюдается резкое снижение до 62,1%. И по состоянию на 2011 г. доля доллара составляет 60,7%. Причиной такому снижению является кризис 2009 года и чрезмерная эмиссия денег для борьбы с ее последствиями, также причиной можно назвать высокий внешний долг США.

Значительная вероятность очередной рецессии в США и отсутствие ясных перспектив снижения бюджетного дефицита рисуют будущее доллара далеко не самым радужным. Тем не менее, позиция доллара в качестве основной мировой резервной валюты мира основательна и в ближайшем будущем ему ничего не угрожает.

Евро – единая европейская валюта еврозоны, в которую входят 17 стран Европы во главе с Германией, в настоящее время вторая по использованию резервная валюта мира. В период с 2007 г. по 2011 г. доля евро в международных накоплениях увеличилась на 0,3%. На данный момент евро является альтернативой доллару как основной мировой резервной валюты.

Фунт стерлингов в 2007–2011 гг. сдал свои позиции на 0,6%. Причем в изменении доли в международных накоплениях наблюдается скачкообразная тенденция. В 2008 г. по сравнению с 2007 г. доля накоплений уменьшилась на 0,7%, в 2009 г. увеличилась на 0,2%, в 2010 г. вновь наблюдается снижение доли на 0,2%, и к 2011 г. фунт увеличивается на 0,1%. С 2006 года фунт стерлингов является третьей наиболее широко распространенной резервной валютой в мире. Он мало подвержен изменениям, не отягчен излишней эмиссией, и в последние годы довольно востребован.

Японская йена за рассматриваемые 5 лет увеличила свою долю в международных накоплениях на 0,9%. И если с 2007 по 2009 гг. йена имела скачкообразную тенденцию к увеличению (в 2007 г. она составляла 2,9%, в 2008 г. увеличилась на 0,2% и составила 3,1%, в 2009 г. вновь уменьшилась на 0,1%), то в 2010 доля в накоплениях увеличилась на 0,8% и в течении двух лет оставалась стабильна.

Вывод из проведенного выше анализа можно сделать такой, что, несмотря на снижение курса доллара США вследствие кризиса 2009 г., его доля в международных накоплениях все равно находится на первой позиции и разрыв между долларом и евро, как альтернативной резервной валюты, составляет на 2011 г. более 34% [1].

Использование и накопление СДР более выгодно, т.к. они надёжнее отдельных национальных валют, в том числе у них имеется международная гарантия. Стоимость СДР зависит от стоимости корзины валют, поэтому она меньше подвержена волатильности, чем стоимость отдельной валюты.

Курс SDR определяется на основе долларовой стоимости корзины из четырех ведущих резервных валют (доллар США, евро, фунт стерлингов, йена). Вес валют в корзине пересматриваются каждые пять лет [2].

Таблица 2. Цена 1 SDR в разных валютах

Период	USD		EUR		GBR		JPY	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1999–2000 гг.	0,5820	39	0,3519	32	27,2	18	0,1050	11
2001–2005 гг.	0,5770	44	0,4260	31	21,0	14	0,0984	11
2006–2010 гг.	0,6320	44	0,4100	34	18,4	11	0,0903	11
2011–2015 гг.	0,6600	41,9	0,4230	37,4	12,1	9,4	0,1110	11,3
Отклонения (+,-)	+0,078	+2,9	+0,0711	+5,4	(-15,1)	(-8,6)	+0,006	+0,3

Источник: [2].

Как видно из табл. 2, цена 1 SDR в трех из четырех мировых резервных валютах растет. Большой вес SDR имеет к доллару США. Он составляет 0,6600 долл. или 41,9%, что на 0,078 долл. или на 2,9% больше, чем в 2000-х годах. В период второй пятилетки (2001–2005 гг.) цена SDR падает на 0,005 долл., но к началу следующей (2006–2010 гг.) снова возрастает на 0,055 долл. и в 2011–2015 гг. вновь наблюдается рост цены на 0,028 долл. Но, несмотря на увеличение цены SDR, процент его в долларе США снизился по сравнению с 2006–2010 гг. на 2,1%, на такое снижение повлиял в первую очередь кризис 2009 г. и как следствие этого падение курса доллара.

Цена 1 SDR к евро также заметно возросла на 0,0711 долл. или же на 5,4%, пока это рекордный рост за период с 1999 по 2011 гг. На таком увеличении це-

ны 1 SDR в евро сказался рост влияния евро как мировой резервной валюты из-за снижения доллара США.

Курс 1 SDR к британскому фунту стерлингов с 2000 по 2011 гг., т.е. за 11 лет сократился на 15,1 долл. или на 8,6%. Из рассматриваемых четырех валют СДР к фунту стерлингов является единственным кросс – курсом, имеющим тенденцию к снижению.

Сначала СДР использовались только в межгосударственных расчётах, а коммерческие банки и предприятия ими не пользовались. Устав МВФ позволял Фонду разрешать любому финансовому учреждению использовать СДР в своих финансовых операциях. В настоящее время область использования СДР в международном и частном финансовых оборотах расширилась, некоторые банки стали принимать вклады и выдавать кредиты, выраженные в СДР. Все активы и операции МВФ исчисляются в СДР. Эта валюта также нашла широкое применение в финансовой статистике. Вышли СДР и на фондовый рынок в виде облигаций и других ценных бумаг, цена которых определяется в СДР.

Множество государств хранят часть своих резервов в виде СДР. Однако говорить сегодня о том, что СДР значительно потеснило доллар или заменило золото как инвестиционный инструмент преждевременно.

На роль новых, альтернативных, мировых валют чаще всего выдвигают российский рубль и китайский юань.

Китай хотя и не делал официальных заявлений о придании юаню функций резервной валюты, однако благодаря возрастающей роли этой страны в международной торговле роль ее валюты в мире активно растет. Китай уже использует юань в расчетах со странами соседями – в том числе с Россией и Южной Кореей [5].

Интернационализация юаня отвечает потребностям мирового рынка. На это указывает высокий интерес, проявляемый ведущими мировыми финансовыми институтами и быстрый рост объемов транзакций. Одно из главных препятствий на пути к превращению юаня в одну из резервных мировых валют – его «несвободная» конвертируемость [1].

Самому Китаю конвертируемость юаня пока невыгодна. Пока китайская валюта остается неконвертируемой, у нее есть ощутимый плюс – в рамках вялотекущих "валютных войн" на него проблематично организовать «атаку».

С 2006 г. благодаря валютной либерализации российский рубль стал конвертируемым для резидентов, что делает возможным повышение его международного статуса, т.е. российский рубль может потенциально претендовать на

роль региональной резервной валюты. С его помощью станет возможным обслуживать операции в рублевой зоне – речь идет прежде всего о странах СНГ. Для этого властям следует активно стимулировать интернационализацию национальной валюты, что подразумевает расширение ее денежных функций не только на внутреннем, но и на международном рынке.

Положительное сальдо внешнеторгового баланса РФ в 2011 году выросло на 25,3% по сравнению с 2010 годом до \$210,7 млрд.

Основу российского экспорта в 2011 году в страны дальнего зарубежья составили топливно-энергетические товары, удельный вес которых в товарной структуре экспорта в эти страны достиг 72,6% (в 2010 году – 70,8%). По сравнению с 2010 годом стоимостной объем этих товаров увеличился на 33%.

В страновой структуре внешней торговли России особое место занимает Евросоюз – на его долю в 2011 году приходилось 48% российского товарооборота. На страны СНГ в 2011 году пришлось 14,9% российского товарооборота, на страны ЕвразЭС – 7,9%, на страны АТЭС – 23,9%. Доля стран Таможенного союза в российском товарообороте в 2011 году составила 7,1% [4].

Основными торговыми партнерами России в 2011 году среди стран дальнего зарубежья были: Китай, товарооборот с которым составил \$83,5 млрд. (рост на 40,8% в сравнении с 2010 годом), Германия – \$71,8 млрд. (+37,2%), Нидерланды – \$68,5 млрд. (рост на 17,2%), Италия – \$46 млрд. (+22,6%), Турция – \$31,8 млрд. (+26,3%), США – \$31,2 млрд. (рост на 33,3%), Япония – \$29,7 млрд. (+28,7%), Франция – \$28,1 млрд. (рост на 25,2%), Польша – \$28 млрд. (+35%), Республика Корея – \$25 млрд. (+40,9%) [6].

По паритету покупательной способности российская экономика входит в десятку стран-лидеров, занимая седьмое место. Она сопоставима с экономикой другой страны – эмитента резервной валюты – Великобритании. При оценке ВВП в текущих ценах в долларах США отечественная экономика находится на 12-м месте, среди развивающихся стран уступая лишь Бразилии и Китаю. Россия входит в число стран с умеренной внешнеторговой открытостью. Объем совокупного импорта и экспорта достигает 30% отечественного ВВП. Сопоставимым уровнем внешнеторговой открытости обладают Япония, Австралия и страны еврозоны. Российская экономика относится к числу крупных открытых экономик, способных по ряду позиций оказывать влияние на конъюнктуру глобального товарного рынка. Большинство подобных стран придерживаются политики плавающего валютного курса.

По критерию стабильности валютного курса российский рубль не уступает

резервным валютам. С 2002 г. номинальный эффективный курс рубля находится на стабильном уровне. Расчеты среднего значения эффективных курсов резервных валют (японской иены, фунта стерлингов, доллара и евро) показывают, что рубль не менее устойчив, чем ведущие международные валюты, а в последние годы он более стабилен, нежели доллар и евро.

Таблица 3. Рейтинг стран мира по паритету покупательной способности ВВП [7], трлн. долл.

Страны	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Отклонения
США	14,3	14,7	15,1	+ 0,8
Европейский союз	14,5	14,9	15,8	+ 1,3
Великобритания	2,17	2,19	2,3	+ 0,13
Россия	2,12	2,23	2,4	+ 0,28
Япония	4,2	4,3	4,4	+ 0,2
Китай	8,8	9,9	11,3	+ 2,5

Источник: [21].

Таблица 4. Список стран мира по размеру ВВП на душу населения [6; 9], долл.

Страны	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Отклонения
США	45 934	47 284	48 100	+ 2 166
Европейский союз	31 900	32 900	34 000	+ 2 100
Великобритания	34 396	34 920	35 900	+ 1 504
Россия	14 927	15 837	16 700	+ 1 773
Япония	32 199	33 805	34 300	+ 2 101
Китай	6 786	7 519	8 400	+ 1 614

Источник: [23].

Однако устойчивость покупательной способности рубля явно недостаточна. Инфляция в странах – эмитентах резервных валют колеблется в диапазоне 0,8–2,5% (и лишь в последнее время несколько повысилась). В России же она находится на запретительном для эмитента резервной валюты уровне. Обесценивание рубля на внутреннем рынке не способствует использованию его нерезидентами. Для того чтобы рубль мог получить статус резервной валюты, инфляция должна быть снижена до менее 5%.

Таблица 5. Рейтинг стран по уровню инфляции за 2010–2011 гг. [8], %

Инфляция	2010 г.	2011 г.	Отклонения
США	1,4	3	+1,6
Великобритания	3,7	4,5	+0,8
Еврозона	1,6	2,7	+1,1
Россия	8,8	6,1	(-2,7)
Япония	0	0,4	+0,4
Китай	4,6	5,4	+0,8

Источник: [22].

Из табл. 5 видно, что в России за 2010–2011 гг. наблюдается снижение инфляции на 2,7%. Но этого все равно не достаточно, так как она значительно превышает уровень инфляции в других странах.

В США наблюдается увеличение инфляции за два рассматриваемых года на 1,6%. Причем на 80% повышение связано с ростом цен на бензин.

В Великобритании инфляции возросла на 0,8%. Увеличение инфляции было обусловлено повышением давления цен на финансовые услуги; одежду, обувь и мебель; а также оборудование для дома и аренду жилья. Цены на алкоголь и табак поднялись на 10,3% за год – самый высокий показатель с момента начала расчета индекса в январе 1997 года. Цены на одежду и обувь также достигли рекордного годового роста в 3,1%.

В Еврозоне в период с 2010 г. по 2011 г. уровень инфляции возрос на 1,1% вследствие увеличения цен на продовольствие и энергоносители.

Рост инфляции в Японии на 0,4%, что в целом достаточно хорошо для японской экономики, длительное время страдавшей от дефляционных процессов. В первую очередь, рост инфляции стал возможен благодаря удорожанию цен в японской сфере услуг и ростом потребительских цен на товарную группу.

Уровень инфляции за два года в Китае увеличился на 0,8%. Основными факторами, повлиявшими на ускорение инфляции, стало повышение цен на продукты питания, а также на топливо.

Вывод по таблице можно сделать такой – несмотря на все еще высокую инфляцию, Россия принимает эффективные меры по ее снижению, это видно по тому, что на фоне увеличения уровня инфляции в указанных странах, инфляция в России уменьшилась.

Для отечественной экономики интернационализация рубля несет с собой как выгоды, так и издержки. Выгоды могут быть разделены на политические и экономические, поскольку рубль будет использоваться и иностранными государствами, и частным сектором. К наиболее очевидным преимуществам интернационализации рубля следует отнести следующие.

Минимизация издержек внешней торговли. В связи с переводом контрактов на рубли исчезают издержки обмена валют. Валютные риски для резидентов больше не существуют, что позволяет более обоснованно планировать инвестиции. Снижаются операционные издержки.

Увеличение размеров банковского сектора. Поскольку значительные объемы рублевых ресурсов будут храниться на счетах в российских банках, у них увеличатся рублевые пассивы. Приток капитала в страну для покупки резервной валюты иностранными инвесторами заложит основу для роста иностран-

ных обязательств и активов банковского сектора, номинированных в рублях. Существенное развитие получают международное кредитование и выпуск рублевых облигаций.

Развитие рынка долгосрочных инструментов. Выбирая рубль в качестве резервной валюты, иностранные центральные банки будут заинтересованы в приобретении долгосрочных долговых обязательств с высоким кредитным рейтингом. Тем самым они будут способствовать формированию рынка для консервативных инвесторов и обеспечат спрос на долгосрочные инструменты, дефицит которых испытывает Россия.

Снижение издержек финансирования. Увеличение размеров банковского сектора приведет к появлению дисконта (отрицательной премии) за ликвидность. Благодаря притоку иностранного капитала снизятся процентные ставки на емком и ликвидном рублевом рынке.

Завышение обменного курса рубля. Рост спроса на валюту приведет к завышению обменного курса рубля. Чтобы этого избежать, придется наращивать импорт, который будет компенсировать приток капитала в страну. В противном случае завышенный курс рубля обусловит потерю конкурентоспособности отечественных товаров на международном рынке.

Между выгодами и издержками интернационализации рубля существует положительный баланс. Очевидно, отрицательные стороны интернационализации валюты преобладают, когда ее использование за рубежом превышает применение валюты в местной экономике, в результате государство теряет контроль над предложением денег. Однако пока использование рубля за пределами России невелико, можно с уверенностью говорить о том, что российские граждане, компании и банки только выиграют от развития рублевого финансового рынка и рублевой внешней торговли.

В настоящее время российская национальная валюта уже используется в международных расчетах во внешней торговле и при привлечении иностранными инвесторами операций на финансовом рынке Российской Федерации.

Наиболее активно на базе рубля происходит развитие платежных отношений Российской Федерации со странами ЕвразЭС. Российская национальная валюта постепенно вытесняет доллар США в платежном обороте с этими странами, а общий объем расчетов с использованием рубля на начало 2011 г. составил более 80% совокупного платежного оборота в рамках ЕвразЭС.

Как показывает опыт международного использования доллара США и евро – основных резервных валют мира – ликвидность и глубина рынка обменных операций этих валют, наряду с такими факторами, как развитая экономика,

низкая инфляция и внутренняя стабильность денежных систем, обеспечивает им соответствующее международное признание.

Таблица 6. Удельный вес валют в платежном обороте России со странами ЕврАзЭС [3], %

Валюта	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Отклон.
Российский рубль	52,3	52,6	48,8	55,4	87,8	+35,5
Доллар США	40,3	31,9	40,6	35,4	7,4	(-32,9)
Евро	1,4	11,7	9,6	8,1	3,5	+2,1

Источник: [15].

Приоритет Российской Федерации – продвижение российского рубля. Вопрос об использовании национальных валют решается на межправительственном уровне при соблюдении паритета.

Составным элементом системного подхода к осуществлению стратегии выхода рубля на мировой рынок является реальная оценка возможности и перспектив достижения данной цели.

Призыв руководства страны проводить открытое, полноценное, публичное обсуждение актуальных проблем развития страны дает импульс к продолжению дискуссий о перспективах использования рубля в качестве международной резервной валюты.

Среди отечественных экономистов нет однозначной точки зрения о перспективах рубля с позиции выполнения им функций резервной валюты.

Как положительные отмечаются факторы:

- высокий уровень развития российской экономики,
- внешнеторговая открытость (сравнимая со странами еврозоны),
- низкий уровень государственного долга,
- относительно стабильный курс рубля,
- достаточно высокий уровень развития российского валютного и финансового рынка и другие.

Среди негативных факторов можно рассматривать:

- монокультурный сырьевой характер российского экспорта, зависимость практически от трех товаров – газа, нефти, нефтепродуктов;
- российский рубль – национальная валюта с ограниченной внутренней конвертируемостью;
- недостаточность представления рубля в международной торговле и на мировых денежных рынках;
- невысокий уровень платежной системы;

- относительно высокий уровень инфляции, который на конец 2011 г. составляет 6,1%, когда инфляция в других странах не превышает 5,4%.

Все исследователи, даже положительно оценивающие потенциал рубля, сходятся во мнении о недостаточной емкости российского фондового рынка, недостаточности развития отечественного банковского сектора. Превращение рубля в мировую резервную валюту в настоящее время и ближайшей перспективе невозможно по ряду причин.

Во-первых, потому, что нельзя строить резервную валюту на основе монокультурного экспорта России. В этих условиях рубль не имеет преимуществ перед другими валютами. «Зависимость российской экономики от сырьевого рынка, слабость технологического и производственного секторов, а также слабый внутренний спрос не позволяют пока рассчитывать на то, что рубль в ближайшие годы станет резервной валютой. В перспективе, скажем, десяти лет, в случае, если начатые правительством меры по модернизации производства и развитию экономического спроса и предложения дадут эффект, можно говорить о создании предпосылок для становления российской валюты как валюты международных резервов», – отметил главный экономист УК «Финнам Менеджмент» Александр Осин [1].

Во-вторых, рубль должен зарекомендовать себя надежной валютой. Сейчас курс рубля серьезно зависит от цен на сырьевые товары, прежде всего на нефть. В связи с этим возможны значительные колебания курса рубля, вызванные динамикой нефтяных цен. Во время острой фазы мирового финансового кризиса курс рубля существенно колебался: рубль подешевел примерно с 24 рублей за доллар до 36 рублей за доллар. Вряд ли государства, решившие использовать рубль в качестве резервной валюты, будут готовы к подобному резкому обесцениванию своих резервов, если кризис повторится», – отметил главный экономист Аналитического управления ИК «Уралсиб Капитал» Алексей Девятков. «Ценообразование рубля по – прежнему не является полностью рыночным, поскольку в процессе определения курса рубля участвует Банк России. В подобных условиях прогнозировать курс рубля значительно сложнее, участникам рынка необходимо учитывать дополнительный фактор (он же риск) в лице регулятора, от действий которого существенно зависят рублевые кросс – курсы. Институциональные инвесторы, в том числе зарубежные центральные банки, всегда с осторожностью относятся к тому, что курсом какой – либо валюты, входящей в состав их резервов, могут управлять вопреки рыночным тенденциям. Поэтому для придания рублю статуса резервной валюты необходимым ус-

ловием является максимальное отстранение Банка России от хода торгов на валютном рынке», – считает главный аналитик ФГ «Калита-Финанс» Андрей Ганган [1].

В-третьих, трудно обеспечить авторитет рублю на международной арене, когда в стране все еще имеет место относительно высокая инфляция. «Рубль должен зарекомендовать себя устойчивой валютой. Устойчивость рубля подразумевает, прежде всего, низкую инфляцию на уровне 2–3% годовых. Инфляция в России никогда не была на таком уровне за всю новейшую историю страны, большую часть времени инфляция измерялась двузначными числами», – подчеркнул Алексей Девятов [1].

В-четвертых, центральные банки держат резервы не просто в валюте, а в определенных активах, в первую очередь, в гособлигациях, номинированных в этой валюте. «Накапливая рубли, монетарные власти какой-либо страны должны иметь возможность приобрести на эти средства облигации. Учитывая крайне скромный по мировым меркам рынок рублевого госдолга (объем государственного внутреннего долга РФ на 01.06.2012 г. составляет 4 365 650, 765 млн. руб., объем государственного внешнего долга РФ на 01.05.2012 г. 41 734,7 млн. долл.) [4].

В-пятых, ограниченность функционирования рубля связана с тем, что даже в рамках России в основных денежных функциях – меры стоимости, платежа и накопления наряду с рублем у нас применяются и евро, и доллары.

В-шестых, нет определенности относительно того, кто будет продвигать национальную валюту на роль мировой: кажется, сегодня у Министерства финансов и Центрального банка существует разное понимание этой проблемы.

Когда рубль войдет в корзину SDR (как известно, в «корзину» SDR входят четыре валюты: доллар США, евро, фунт стерлингов, йена), то это будет означать признание за ним статуса резервной валюты.

Ближайшие перспективы становления рубля в качестве одной из международных резервных валют скорее отрицательные. Но если развитие международной денежной системы пойдет по пути региональных валютных зон, у российской валюты достаточно серьезные перспективы стать региональной резервной валютой.

Список использованных источников:

1. Блинков В.М. О перспективах юаня в качестве мировой резервной валюты [Электронный ресурс] / В.М. Блинков. – Режим доступа: <http://www.riss.ru/?commentsId=132>
2. Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа. <http://www.ru.wikipedia.org>
3. Внешнеторговый оборот РФ в 2011 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bigness.ru/news/2012-02-06/oborot/132659>

4. Министерство финансов Российской Федерации. Внутренний долг России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.info.minfin.ru/debt_vnutr.php
5. Новости экономики. Bank-RF.ru. Рубль как резервная валюта: мнения экспертов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bank-rf.ru/cgi-bin/news/>
6. РИА Новости. Рейтинг стран по объему ВВП на душу населения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vid1.rian.ru/ig/ratings/gdp_per_capita_2012.pdf
7. Статистика стран мира. ВВП по паритету покупательной способности 2011 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iformatsiya.ru/tab1/894-vvp-po-pps-paritetu-pokupatelnoy-sposobnosti-2011-goda.html>
8. Статистика стран мира. Уровень инфляции стран мира в 2011 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iformatsiya.ru/tab1/902-uroven-inflyacii-stran-mira-v-2011-godu.html>
9. Статистика стран мира. ВВП на душу населения 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iformatsiya.ru/tab1/567-vvp-na-dushu-naseleniya-2010.html>

К.филос.н. Сухарева Е.В.

Запорожский национальный университет, Украина

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Мировая экономика, как глобальная система хозяйствования, объединяющая национальные экономики стран мира на основе международного разделения труда посредством системы международных экономических отношений, переживает на современном этапе не лучшие времена. В 2011–2012 годах мировое производство и доход на душу населения продолжает оправляться от рецессии 2008–2009 годов, самого глубокого глобального экономического спада с 1946 года. В 2011 году Валовой мировой продукт (ВМП) вырос на 3,7%, налицо замедление темпов роста с 5,2%, достигнутые в 2010 году. Рост ВМП был распределен неравномерно: страны с низким доходом (ниже \$ 30.000 в год) – в среднем 4,1% роста, в то время как экономики стран, где доход на душу населения выше \$ 30,000, показали в среднем 2,2% роста. Среди крупных экономик показатели таковы: Китай (+9,2%), Аргентина (+8,9%), Индия (+7,2%), Нигерия (+7,2%) и Саудовская Аравия (+6,8%). На фоне продолжения неопределенности на финансовых рынках замедлился в 2011 году рост в Испании (+0,7%), Италии (+0,4%) и Греции (-6,9%), в то время как цунами и опасность ядерной катастрофы в Фукусиме в Японии обусловили падение только на -0,7%. Из-за растущего беспокойства среди потребителей и инвесторов по поводу размера государственного долга и его влияния на направление бюджетной политики в США и Европейским Союзом рост был ниже 2%. В 2011 году глобальная безработица продолжала ползти вверх, достигнув 9,0%, но неполная занятость, особенно в развивающихся странах, достигла больших значений [1]. В 2012 году ожидает-

ся 2,1% рост ВВП [2]. Но мировая экономика продолжает сталкиваться с такими проблемами как обеспечение ежегодного 80 миллионного прироста 7 млрд. населения планеты, с проблемами решения проблем неполной занятости, загрязнение окружающей среды, утилизации отходов, эпидемий, нехватки воды, голода, чрезмерный вылов рыбы в океанах, обезлесения, опустынивания и истощения не возобновляемых ресурсов планеты. Усиливаются потоки трудовой международной миграции, неконтролируемые нациями-государствами также потоки товаров, средств и технологий. Набирает обороты контроль сепаратистских региональных движений (на основе этнической принадлежности) над ресурсами, например в Ираке, Ливии, Индии. Новые технологии сделали возможным дальнейшее развитие во всех областях, начиная от сельского хозяйства, медицины, альтернативной энергетики, металлургии и транспорта. Улучшение глобальных коммуникаций значительно сократили расходы на международную торговлю, помогая миру реализовывать выгоды от международного разделения труда, повышать уровень жизни и снижать неравенство в доходах между народами.

Тенденцией развития мировой экономики выступает рост государственного долга и достижение его размеров ВВП страны. Государственный долг в странах с развитой экономикой достиг наивысшего уровня со времени Второй мировой войны. Уровень валового долга в Японии, США, Греции, Италии, Португалии и Ирландии превышает 100 процентов. Низкие темпы экономического роста, устойчивый дефицит бюджета и высокие будущие и условные обязательства, обусловленные растущими расходами, связанными со старением населения, и слабостью финансового сектора, вызвали заметное усиление обеспокоенности устойчивостью государственных финансов. Государственный долг на уровне свыше 100 процентов ВВП стал вполне обычным явлением. Для решения этой проблемы принимались самые разные меры политического регулирования, для которого характерно следующее: – сокращение государственного долга занимает время, особенно при слабых внешнеэкономических условиях и сокращение долга – это марафон, а не спринт; – бюджетная консолидация и адаптивная денежно-кредитная политика, преодоление структурных недостатков в экономике; – устойчивые структурные реформы системы государственных финансов, которые должны иметь приоритет над временными или краткосрочными налогово-бюджетными мерами. Так, благодаря выше перечисленному Бельгия и Канада добились значительно больших успехов, чем Италия, в сокращении своей задолженности [3].

Характерным для современной мировой экономики является большая устойчивость экономики стран с формирующимся рынком и развивающихся стран и их способностью поддерживать экономический подъем и быстро восстанавливаться после спадов заметно повысилась. В последнем десятилетии подъем экономики этих стран впервые был более продолжительным, а спады — менее глубокими, чем в странах с развитой экономикой. Страны с низкими доходами относительно хорошо выдержали кризис 2008–2009 годов, но сегодня они более уязвимы по отношению к поворотам экономической фортуны. Такая же неопределенность в экономической фортуне в некоторых странах зоны евро; вялый экономический подъем в США, обеспокоенность стран с низкими доходами ростом цен на продовольствие и колебаниями цен на биржевые товары; ухудшение экономической обстановки в странах «арабской весны» на Ближнем Востоке, большой уровень безработицы, особенно среди молодежи, остаются неурегулированными и потребуют многих лет для корректировки со стороны национальных государств и международных институций. Необходимостью становится создание единого механизма надзора и предоставления возможности для прямой рекапитализации банков; создание европейской системы защиты от кризиса, в частности Европейского механизма стабильности; выполнение согласованного плана создания в ЕС бюджетного союза.

Список использованных источников:

1. The World Book [Web resource]. – Access mode: <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html>
2. Рост мировой экономики в 2012 г. составит 2,1%. Fitch [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rbc.ua/rus/top/show/rost-mirovoy-ekonomiki-v-2012-g-sostavit-2-1---fitch-27092012155800>
3. History Offers Tips for Getting a Handle on Public Debt [Web resource]. – Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2012/RES092712B.htm>

Бужин О.О.

м. Черкаси, Україна

ПОКАЗНИКИ ВИРОБНИЧОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ҐРУНТІВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Підґрунтям національної безпеки є:

- територіально-просторова безпека;
- енергетична безпека;
- продовольча безпека.

Всі ці три категорії безпеки потребують збереження як загального, так і специфічного для кожної з них, рівня екологічної безпеки

За даними Державного комітету статистики, земельний фонд України на 1.01.2011 року становив 60,4 млн. га. Сільськогосподарські угіддя склали 41,6 млн. га з яких 32,5 млн. га – рілля. Загальна сільськогосподарська експлуатація території – 72%, а безпосередня екологічна її експлуатація через розорення ґрунтів була на рівні 56% [1, с. 86]. Важливим екологічним показником збереження ґрунтів є динаміка товщини їх гумусного шару. Органічні добрива є не тільки фактором підвищення продуктивності ґрунтів, а також одним із основних факторів збереження їх гумусного шару. Від рівня технологічної культури ведення сільськогосподарського виробництва і особливо рослинництва залежить антропогенний тиск на ґрунти, а отже і їх екологічний стан.

Рівнем агрономічної, господарської і екологічної культури використання природного потенціалу ґрунтів сільськогосподарськими підприємствами, при вирощуванні різних видів сільськогосподарських культур, можуть бути показники внесення органічних та мінеральних добрив. Такими показниками є статистичні дані:

- внесення органічних добрив на 1 га удобреної площі;
- внесення органічних добрив на 1 га посівної площі;
- внесення мінеральних добрив на 1 га удобреної площі;
- внесення мінеральних добрив на 1 га посівної площі.

Названі показники приведені у табл. 1, побудованої на основі статистичних даних Державного комітету статистики України [2, с. 171; 3, с. 6; 5].

**Таблиця. 1. Внесення добрив під сільськогосподарські культури
у сільськогосподарських підприємствах**

Показники	Рік					2011 до 1990, ± разів	
	1990	2000	2005	2010	2011		
Посівна площа сільськогосподарських культур, сільськогосподарських підприємств, млн. га	30,4	22,4	18,4	18,1	18,7	-1,6	
Внесено органічних добрив:	- всього, млн. т	257,1	28,4	13,2	9,9	9,8	-26,2
	- удобрена площа, млн. га	5,4	0,7	0,5	0,4	0,4	-13,5
	- частка удобреної площі, відсотків	17,7	3,1	2,7	2,2	2,1	-8,4
	- на 1 га посівної площі, ц	86	13	8	5	5	-17,2
	- на 1 га удобреної площі, т	47,6	40,5	26,4	24,8	24,5	-1,9
Внесено мінеральних добрив у поживних речовинах:	- всього, млн. т	4,2	0,3	0,6	1,1	1,3	-3,2
	- удобрена площа, млн. га	25,1	4,6	7,8	12,6	14,2	-1,8
	- частка удобреної площі, відсотків	82,6	20,5	42,4	66,3	72,8	-1,1
	- на 1 га посівної площі – всього, ц	1,41	0,13	0,32	0,58	0,68	-2,1
	- на 1 га удобреної площі – всього, кг	167	65	77	87	92	-1,8
Співвідношення загальної кількості внесених органічних добрив до кількості внесених мінеральних добрив у поживних речовинах – на 1 га посівної площі	61	100	25	8,6	7,4	- 8,2	

З даних табл. 1 видно, що всі показники 2011 року зменшилися:

- посівна площа сільськогосподарських культур, сільськогосподарських підприємств – у 1,6 разів:

- внесення добрив:

- органічних – у 26,2 разів:

- удобрена площа – у 13,5 разів;

- частка удобреної площі – у 8,4 разів;

- внесення на 1 га посівної площі – у 17,2 разів;

- внесення на 1 га удобреної площі – у 1,9 разів;

- мінеральних – у 3,2 разів;

- удобрена площа – у 1,8 разів;

- частка удобреної площі – у 1,1 разів;

- внесення на 1 га посівної площі – у 2,1 разів;

- внесення на 1 га удобреної площі – у 1,8 разів;

На одиницю маси внесених мінеральних добрив у поживних речовинах у 1990 році кількість відповідних одиниць органічних добрив становила – 61,

а у 2011 – 7.4. У 2011 році цей показник скоротився у 8,2 разів, що вказує не на користь екологічного збереження ґрунтів.

Кількісні показники внесення різних категорій добрив свідчать про агротехнічний і екологічний рівень ставлення землекористувачів до землі в період з 1990 по 2011 роки.

Характерним технологічним оціночним показником сільськогосподарських угідь, як основного технологічного конвеєра, має бути не тільки показник їх родючості, а і ціла низка спеціалізованих показників, які безпосередньо залежать від рівня культури ведення землеробства. Земля – основний ресурс сільськогосподарського виробництва обмежена у просторі і у своїх потенційних можливостях віддачі і самовідновлення. Землю – матеріальну основу сільськогосподарського виробництва не можливо замінити жодними іншими ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Земельні ресурси та їх охорона [Електронний ресурс] // Статистичний збірник «Довкілля України» – 2010 рік. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Державний комітет статистики України // Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2011. – 560 с.
3. Статистичний бюлетень «Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур» – 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Денисов К.В.

Запорізький національний університет, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СОТ

Набувши членства в СОТ, Україна, серед іншого, прийняла на себе зобов'язання дотримуватися норм, правил і вимог, закладених у документах даної організації. Одним із таких документів є Угода «Про субсидії та компенсаційні заходи», яка чітко регламентує межі участі держави (в особі уряду або уповноважених ним органів, організацій, установ, підприємств) в регулюванні виробничої та торговельної діяльності місцевих підприємств.

Мета роботи – провести ґрунтовний аналіз положень Угоди СОТ «Про субсидії та компенсаційні заходи» і визначити практичні напрямки участі держави в інтенсивному розвитку виробничо-технологічної бази чорної металургії України.

Чорна металургія України має недосконалу виробничо-технологічну базу, експлуатація якої пов'язана з використанням значних обсягів сировини та енергетичних ресурсів. З огляду на відсутність техніко-технологічних можливостей щодо скорочення їх споживання, промислові підприємства (з метою зменшення собівартості та відпускних цін), змушені скорочувати інші операційні витрати, зокрема частки заробітної плати та інших соціальних відрахувань.

Аналіз структури операційних витрат у чорній металургії [1] показав, що придбання матеріалів становить домінуючу частку операційних витрат у чорній металургії України. Натомість, витрати на оплату праці та соціальні відрахування не перевищують 10% від загального показника. Починаючи з 2006 року, питома вага оплати праці та соціальних відрахувань, у структурі операційних витрат металургійних підприємств, поступово знижується. Найменші за останні роки показники за цими напрямками були зафіксовані в 2010 році; у тому ж році, питома вага матеріальних витрат практично досягла максимального показника 2004 року.

Зменшити матеріальні витрати металургійної галузі можливо за рахунок проведення кардинальної структурної перебудови виробничо-технологічної бази. Активну участь в цьому має приймати держава, яка виступає гарантом стабільного соціально-економічного розвитку країни. Аналіз попереднього досвіду державного регулювання виробничої діяльності чорної металургії в Україні показав низьку його ефективність, яка проявилася через:

- скорочення податкових та інших надходжень до бюджетів всіх рівнів;
- приховане субсидювання підприємств через механізм списання заборгованості по розрахунках із бюджетом;
- збереження напівфабрикатної спеціалізації виробництва та експорту;
- запровадження антидемпінгових розслідувань у різних країнах.

Головними інструментами державного регулювання виробничої діяльності чорної металургії виступали податкові пільги, скасування цільових надбавок на природний газ та електричну енергію, фіксація тарифів на внутрішні перевезення сировини [2–4]. Далі розглянемо відповідність цих інструментів державного регулювання тим вимогам, які висуваються до уряду згідно положень Угоди СОТ «Про субсидії та компенсаційні заходи».

Угода про субсидії та компенсаційні заходи надає місцевим урядам право застосовувати субсидії як інструмент вирішення окремих завдань внутрішньої політики. При цьому, правила СОТ установлюють обмеження щодо можливостей застосування субсидій, які можуть призвести до деформацій умов внутрішньої чи зовнішньої торгівлі. Хоча надання субсидій тим підприємствам, які

здійснюють експорт товарів (послуг), не може, лише на підставі цього факту, вважатися таким, що здатне спотворити умови зовнішньої торгівлі.

Пункт 1.1 Статті 1 даної Угоди тлумачить поняття «субсидія» як таке, що пов'язано з фінансовим сприянням, що надається на території Члена СОТ урядом або будь-яким державним органом, підтримкою доходів чи цін у будь-якій формі, отриманням вигоди, що надається таким чином.

Поняття «субсидія» передбачає, що фінансове сприяння з боку уряду (органу державної влади, державного підприємства тощо) може набувати таких форм:

- дотації, позики, вливання капіталу;
- відмова від доходів, що належать уряду або їх не стягнення;
- надання (закупка) товарів і послуг, крім загальної інфраструктури;
- здійснення платежів до механізму фінансування.

Забороненими є такі субсидії, що прив'язані до фактичного або очікуваного обсягу експорту або доходів від нього. Крім того, забороняються субсидії, які передбачають (прямо чи опосередковано) переважне використання вітчизняних товарів на відміну від імпорту. До таких субсидій відносять:

- спеціальні схеми утримання валюти, у т. р. виплата премій за експорт;
- пільгові тарифи на транспортну обробку та фрахт експортних вантажів;
- звільнення, скасування, відстрочка податків, зборів, платежів, відрахувань з виробництва та подальшого експорту продукції;
- спотворення схеми повернення зборів із імпорту для потреб експорту;
- фінансову підтримку експортерів за нижчими від ринкових ставками;
- інші витрати з боку держави, які прямо впливають на обсяги зовнішньої торгівлі тим чи іншим товаром [5].

Заходи державного регулювання, що застосовувалися в Україні, мали всі ознаки заборонених субсидій.

Зокрема, у період з вересня 1999 р. по березень 2000 р., металургійним підприємствам було списано пені та штрафів за невчасну сплату податків (а також зборів й інших платежів) на 387,1 млн. грн., надано відстрочку по платежах у бюджет на 1054,9 млн. грн. [6]. Протягом III кварталу 2008 р. – II кварталу 2010 р., для металургійних підприємств було скасовано цільову надбавку за газ і електричну енергію [4].

Пільгові тарифи на перевезення вантажів залізничним транспортом діяли для металургійної галузі з 14.10.2008 по 02.06.2010 рр. Вони були запроваджені з метою зменшення витрат галузевих підприємств на доставку сировини (залізна руда, тощо, а також відвантаження продукції на експорт (внутрішні транспортні витрати включаються до митної вартості) [4; 7].

Таким чином, можна побачити, що надавалися заборонені субсидії, які визначаються положеннями Угоди як «звільнення, скасування, відстрочка податків, зборів, платежів, відрахувань з виробництва та подальшого експорту продукції». У відповідь на введення таких заходів, урядами окремих країн, в період 1999–2001 рр., було запроваджено компенсаційні мита на рівні 30,5–116,37% [8, с. 63].

У 2010 р., на вимогу МВФ, урядом було скасовано мораторій на підвищення транспортних тарифів на перевезення вантажів металургійної галузі у внутрішньому сполученні та на експорт [7].

Підстави для вжиття заходів дають ті субсидії, які спричиняють несприятливі наслідки для інтересів інших країн-членів СОТ. Це такі, що:

- завдають шкоди галузі вітчизняного виробництва іншого члена СОТ;
- зводять нанівець та нівелюють переваги, прямо чи опосередковано здобуті членами СОТ за Угодами ГАТТ 1994;
- завдають серйозної шкоди інтересам інших учасників СОТ [9, с. 221–222].

Серйозна шкода визначається за наступними критеріями (стаття 6 згаданої Угоди):

- загальний обсяг субсидії перевищує 5% вартості експортного товару;
- субсидії покривають виробничі збитки окремих галузей;
- субсидії мають тривалий характер і покривають виробничі збитки;
- уряд здійснює пряме списання заборгованості підприємствам.

Останній вид субсидій – які не дають підстав для застосування компенсаційних заходів з боку інших учасників СОТ. В узагальненому вигляді, дозволеними є субсидії на проведення наступних заходів:

- допомога у проведенні НДДКР, яка здійснюється підприємством самостійно або за контрактом із ВНЗ чи науково-дослідними установами;
- допомога неблагополучним регіонам;
- сприяння прискореній адаптації виробничих потужностей до сучасних вимог із охорони навколишнього середовища, які регламентуються відповідними законами та/або нормативними актами [5].

Розглянемо детальніше особливості застосування кожного з дозволених видів субсидій. Це дозволить нам визначити перспективні напрямки дослідження щодо пошуку ефективних інструментів державного регулювання виробничої та збутової діяльності вітчизняних підприємств чорної металургії.

Заходи щодо допомоги у проведенні НДДКР. Положення Угоди чітко визначають межі державних субсидій, яких необхідно дотримуватися. Державна допомога має становити не більше 75% вартості промислових дослідів, а стосовно розробок на доконкурентній стадії – не більше 50%.

Поняття «промислові дослідження» означає створення знань, які можна буде використовувати під час розробки нових товарів або виробничих процесів, удосконалення існуючих товарів або виробничих процесів. «Розробки на доконкретній стадії» передбачають переведення промислових дослідів у план, креслення чи макет нових/удосконалених/модифікованих товарів або виробничих процесів незалежно від напрямку їх використання.

Рівень допомоги встановлюється на основі загальних дозволених витрат у рамках окремого проекту. Дозволеними вважаються витрати на персонал, інструменти, устаткування, землю та споруди, консультації та еквівалентні послуги, додаткові накладні витрати, інші поточні витрати на НДДКР.

Надання та розподілення допомоги регіонам у рамках програм регіонального розвитку має відбуватися з урахуванням наступних вимог:

- регіон повинен мати чіткі географічні межі, а також власний економічний та адміністративний устрій;
- неблагополучний статус регіону має визначатися на основі нейтральних та об'єктивних оцінок (які можна перевірити) за визначеними критеріями, що вказують на те, що джерелом походжень його труднощів не є лише тимчасові обставини;
- дохід на душу населення/домогосподарств або ВВП на душу населення не перевищує 85% середнього показника даної території за останні 3 роки;
- рівень безробіття у регіоні перевищує показник 110% від середнього показника по даній території за останні 3 роки [5].

Сприяння у прискореній адаптації наявних потужностей до нових вимог щодо охорони довколишнього середовища. Нові вимоги щодо охорони середовища мають вводитися в дію відповідними законами та/або нормативними актами та проявлятися у більших обмеженнях і фінансових витратах фірм. «Наявними» вважаються ті потужності, які на момент введення нових вимог щодо охорони навколишнього середовища експлуатуються не менше 2 років.

Умовами надання сприяння підприємствам у прискореній адаптації є:

- допомога є одноразовою;
- обсяг допомоги не перевищує 20% від витрат із адаптації;
- допомога не покриватиме витрат на заміну й експлуатацію устаткування, на яке надається допомога, так як ці витрати повинні повністю нести фірми;
- допомога прив'язана до планового зменшення фірмою обсягу забруднення і є пропорційною йому, а також не покриває економії на виробничих витратах, що досягається таким чином;
- допомога надається всім фірмам, які мають можливість пристосувати нове устаткування та/або виробничі процеси [5].

Висновки. Таким чином, пріоритети державної політики регулювання виробничої діяльності чорної металургії в Україні мають спрямовуватися на заходи із фінансування НДДКР, а також сприяння адаптації існуючих потужностей до нових вимог із охорони навколишнього середовища. При цьому, держава має суворо дотримуватися меж фінансування відповідних заходів, що унеможливить претензії з боку інших країн-учасників СОТ та запровадження компенсаційних заходів.

Фінансування НДДКР дозволить забезпечити модернізацію існуючого обладнання та створить умови для розробки нових технік і технологій. Допомога в адаптації наявних потужностей дозволить скоротити викиди підприємствами шкідливих речовин у атмосферу, що автоматично вплине на їхні витрати із сплати екологічних податків, а відтак – збільшить обігові кошти.

Комплексне застосування таких інструментів своїм результатом матиме скорочення споживання енергоресурсів і проміжних витрат сировини, поглиблення рівня переробки сталі, створення доданої вартості. Зростання доданої вартості автоматично призведе до зростання оплати праці та соціальних відрахувань в галузі, що позитивно вплине на внутрішній попит. Загалом, це позитивно вплине на конкурентоспроможність чорної металургії України, надавши їй додаткових переваг на світовому ринку сталі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України: Закон України № 934-XIV від 14.07.1999р. // Відомості Верховної Ради України, 1999. – № 38. – С. 338.
3. Про подальший розвиток гірничо-металургійного комплексу: Закон України № 2975-III від 17 січня 2002р. // Відомості Верховної Ради України, 2002. – № 17. – С. 122.
4. Про першочергові заходи зі стабілізації ситуації, що склалася в гірничо-металургійному та хімічному комплексі: Постанова КМУ № 925 від 14.10.2008р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Угода СОТ про субсидії та компенсаційні заходи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Бюлетень Рахункової Палати України № 4 за 2000 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>
7. Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України: Постанова КМУ № 397 від 2 червня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=397-2010-%EF>
8. Структурні реформи і трансформації в промисловості: перспективи і пріоритети: тези доп. і повідом. міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 17 груд. 2010 р.) / НАН України, Ін-т економіки пром-сті [та ін.]. – Донецьк: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2010. – 308 с.
9. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: монографія / кер. авт. кол. і наук. ред. Циганкова Т.М. – К.: КНЕУ, 2003. – 660 с.

Золенко Г.В.

*Саратовский государственный социально-экономический университет,
Российская Федерация*

О МЕХАНИЗМЕ ВОЗДЕЙСТВИЯ МЕНЕДЖМЕНТА ПРЕДПРИЯТИЯ НА РЕЗЕРВЫ КАЧЕСТВА

В основе стабильной деятельности любого предприятия находится производство продукции, удовлетворяющей потребителя, запросы которого все время растут, требуя неуклонного повышения качества. Таковы объективные законы развития. Обеспечить же требуемое качество можно только при условии, что работы над этими проблемами для предприятия являются систематическими и самыми приоритетными. На практике работу эту в основном призван осуществлять и координировать менеджмент качества предприятия. Поэтому от эффективности работы этого органа зависят успехи в области качества, а стало быть и в работе всего предприятия в целом.

Из всех функциональных обязанностей менеджмента качества главнейшая заключается в работе над резервами качества, ибо сама сущность последних и есть возможность повышения качества. От того насколько успешно работает менеджмент с резервами качества зависит эффективность всей его деятельности. В своей работе он должен опираться на хорошую методологическую базу, основанную на стройной и доступной для его понимания теории и методологии. Роль последних здесь переоценить невозможно. Они должны дать ему четкие и однозначные ответы на вопросы: что такое резерв качества, какие бывают резервы качества, как на них воздействовать, чтобы выявить и реализовать.

Кроме знания сущности и содержания резервов качества, а также их классификации менеджер должен четко представлять свои действия по оказанию влияния на резервы качества. От правильности этих действий во многом зависит эффективность его работы по использованию резервов качества. В связи с этим настоящее исследование посвящено изучению механизма воздействия менеджмента качества предприятия на резервы качества. При изучении этого вопроса необходимо понимать, что каждый резерв качества уникален и имеет свои параметры свойств, присущие только ему, в том числе, например, такие как параметры продолжительности и потенциала, что параметры свойств любого резерва качества могут изменяться, если воздействовать на него, что любой резерв качества для человека, а значит и для менеджера существуют только в течение периода от начала его восприятия и до окончания восприятия. Из вышеизложенных очевидных аксиом следует, что если воздействовать определен-

ным образом на резерв качества, то можно спровоцировать целенаправленное изменение параметров его свойств. В этом сущность воздействия на резервы качества и именно этим, в основном, и занимается менеджер в своей деятельности. Путем восприятия он выявляет резервы качества, затем выбирает из них наиболее нужные и наконец, воздействуя на выбранные резервы качества, использует их свойства, такие например как потенциал и эффективность. На основании вышеизложенного и разработан механизм воздействия менеджмента на резервы качества, схема которого представлена на рис. 1. Из этой схемы видно, что в работе с резервами качества выделяются три направления, которые совершенно отличаются друг от друга характером работы. Поэтому к каждому направлению нужен свой подход. Рассмотрим их.

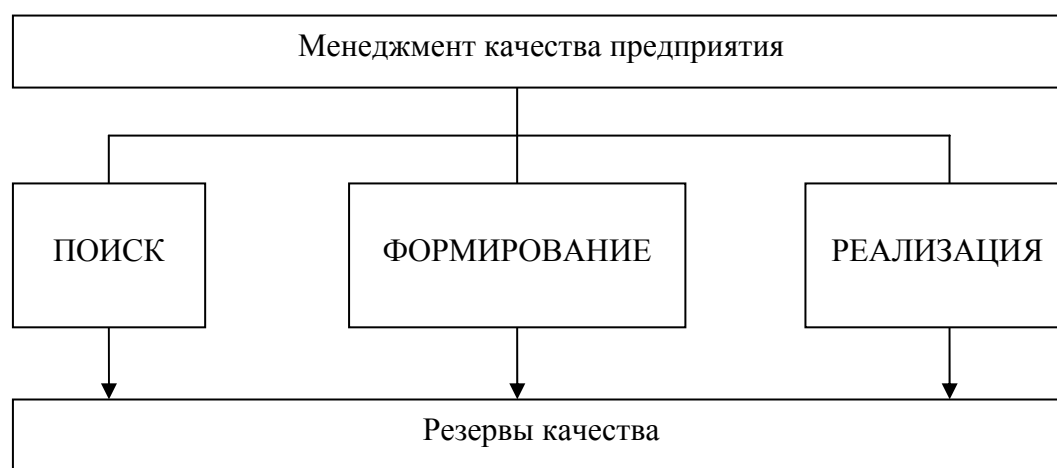


Рис. 1. Схема механизма воздействия менеджмента качества предприятия на резервы качества

Весьма важной является работа менеджера на первом направлении. Здесь менеджер занимается поиском резервов качества. По анализу причин возникновения резервов качества методами прогнозирования и мониторинга определяются место и время их проявления. Результатом успешного поиска является выявление резервов качества. Естественно, чем больше будет выявлено резервов качества, тем больше шансов будет у предприятия улучшить качество. При работе на этом направлении менеджер должен хорошо знать возможные причины возникновения резервов качества и владеть обширной информацией о процессах, связанных с деятельностью данного предприятия.

Не менее важной является работа менеджмента качества и на втором направлении. Здесь происходит так называемое формирование выявленных резервов качества, то есть определяется дальнейшая их судьба. Если на первом направлении возобладает принцип «работа на навал», то на втором применим

только принцип «работа на качество». Используя классификацию резервов качества и принимая во внимание возможности предприятия необходимо правильно определить дальнейшую судьбу каждого резерва качества, то есть использовать его или нет, и если использовать, то насколько быстро. Во избежание ошибок данное решение должно приниматься коллегиально, после тщательного анализа проведенных расчетов возможностей предприятия, с использованием методов математического анализа и моделирования. Естественно, что если принимается решение о неиспользовании резерва качества, то он сразу же прекращает свое существование, так как перестает быть возможностью ввиду потери к нему интереса. А используемые же резервы должны «дожить» до их реализации.

Суть работы менеджмента качества на третьем направлении заключается в непосредственной реализации резервов качества, то есть в проведении организационных мероприятий по координации процессов реализации.

Таким образом, совершенно ясно, что характер работы менеджмента на каждом из трех направлений существенно отличается друг от друга. Предлагаемый механизм воздействия на резервы качества может быть использован для координации в практической деятельности менеджеров качества, а также будет применен автором в дальнейших исследованиях при разработке функциональной структуры менеджмента качества предприятия.

К.е.н. Киш Л.М., Мороз В.В.

Вінницький національний аграрний університет, Україна

**БАЗА ДАНИХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Інформаційна система є невід'ємною частиною будь-якої системи управління. Запровадження інформаційної системи, яка забезпечуватиме розвиток компетенцій управського персоналу з метою запровадження управлінських інновацій, є досить актуальною проблемою сьогодення.

До питання застосування нових інформаційних систем та технологій в управлінні персоналом зверталися в свої наукових працях такі вчені як, Докучаєв О.А., Коновал В.І, Прокопишин А.М, Смашнюк І.В.

Метою статті є обґрунтування доцільності широкого впровадження інформаційних технологій в управлінні персоналом підприємства та розгляд їх бази даних.

Трудові ресурси без винятку пов'язані з усіма стадіями виробництва та їх техніко-економічними показниками. Від рівня забезпеченості трудовими ресурсами залежать виконання планів випуску продукції та її якість, ритмічність роботи і показники продуктивності праці. З його підвищенням зростає технічний рівень виробництва і знижується собівартість продукції, підвищуються рентабельність і швидкість обігу оборотних коштів. Також слід зважати на те, що процес управління трудовими ресурсами характеризується великими обсягами інформації, яку належить обробити, та складними інформаційними зв'язками між рівнями та функціями управління.

В багатьох випадках при обробці даних, пов'язаних з персоналом, здебільшого автоматизуються рутинні роботи і традиційні розрахунки (наприклад, нарахування заробітної плати – ІС), із переважанням централізованого розв'язування задач (ПЗ Парус). При цьому не змінюються організаційні структури і технологія виконання функцій управління, що водночас призводить до того, що автоматизована обробка даних, здійснювана централізовано, не узгоджується з розподільною обробкою даних в службах управління трудовими ресурсами різних рівнів, що негативно впливає на якість управління. Тому нарощування можливостей автоматизованих інформаційних систем лише за рахунок застосування дедалі сучасніших моделей комп'ютерної техніки для централізованої обробки інформації вже не є ефективним [2].

Еволюцію кадрових технологій яскравіше за все відображає трансформація відділу кадрів (настільки звичного ще 5–10 років тому) в службу управління персоналом. На сьогодні кадровий облік являє собою лише одну з багатьох складових діяльності у сфері управління персоналом. На порядку денному HR-менеджера складні й багатогранні питання мотивації та планування кар'єрного зростання співробітників, формування кадрового резерву, навчання та розвитку персоналу тощо. Так би мовити, «музику замовляють» тепер управлінські, а не облікові процеси.

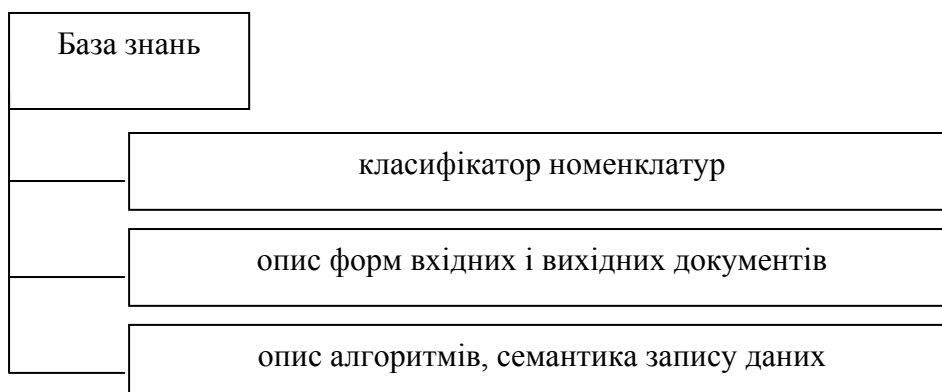


Рис. 1. Структура бази знань визначення ціни земельних ресурсів

Основною частиною інформаційної системи управління персоналом, як і будь-якої іншої інформаційної системи, є база знань. Вона має наступну структуру (рис. 1).

Також необхідно визначитись з інформацією, яка буде підлягати обробці в інформаційних системах управління персоналом. Їх групують у бази даних (рис. 2).



Рис. 2. Структура бази даних визначення ціни земельних ресурсів

База даних, у свою чергу, буде складатися з декількох масивів, які можна згрупувати за цілим рядом задач.

На сучасному етапі значну увагу приділяють перш за все показникам ефективності використання кадрів.

Висновок: Основними шляхами підвищення якості інформаційного забезпечення розвитку управління персоналом є подальше поєднання кадрової та економічної інформації. Для створення відповідного інформаційного середовища створюється інформаційна система, що виконує такі завдання:

- надання текстової чи аналітичної інформації керівництву підприємства;
- підбір необхідної інформації для ухвалення управлінського рішення;
- підтримка мультимедійного зв'язку між керівниками підприємства;
- скорочення затрат часу керівників підрозділів на ведення документо-обігу та складання звіту.

Отже, для ефективної роботи системи управління персоналом важливо створити на підприємстві єдину систему (ІСРУП), яка передбачає взаємний обмін кадровою інформацією між всіма рівнями управління на базі сучасних засобів передачі даних.

Список використаних джерел:

1. Докучаєв О.А. Шляхи підвищення ефективності використання потенціалу управлінського персоналу на підприємстві / О.А. Докучаєв // Економіка та держава. – 2009. – № 2. – С. 43–45.
2. Ломачинська І.В. Використання інформаційних систем при управлінні підприємством / І.В. Ломачинська // Збірник Вінницького національного аграрного університету. – 2010. – № 9. – С. 174–176.
3. Прокопишин А.М. Інформаційна система розвитку управлінського потенціалу підприємств / А.М. Прокопишин // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 20. – С. 40–43.
4. Смашнюк І.М. Застосування інформаційних технологій в управлінні трудовими ресурсами / І.М. Смашнюк // Збірник Вінницького національного аграрного університету. – 2010. – № 9. – С. 213–215.

Михайлин О.И.

Брянский государственный университет

имени академика И.Г. Петровского, Российская Федерация

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗРАБОТКИ СИСТЕМЫ МОНИТОРИНГА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

В последнее время инновационные системы активно изучаются с позиции их взаимодействия, как на федеральном, так и на региональном уровне. В этой связи особую значимость приобретает исследование региональных инновационных систем и их элементов, как институтов, способствующих открытому обмену информацией. Существует большое количество схем региональных инновационных систем, однако хотелось бы отметить, что региональная инновационная система должна рассматриваться, прежде всего, как открытая система, получающая из внешней среды ресурсы и генерирующая продукт. Кроме того,

инновационная система территории находится не в замкнутом пространстве, а функционирует как минимум в двух системах более высокого порядка.

Региональная инновационная система является частью социально-экономической системы, откуда и поступает основной поток ресурсов. Непосредственно эффективное функционирование инновационной системы способствует активному экономическому росту, а значит изменению качественных характеристик социально-экономической системы. Региональная система является и частью национальной инновационной системы, которая не только формирует вектор дальнейшего развития инновационных систем региона, но и напрямую зависит от качества деятельности систем территорий.

Так как региональная инновационная система, является открытой системой, соответственно можно выделить и внешние факторы, которые оказывают непосредственное влияние на развитие и функционирование системы в целом. Основой инновационного развития экономики региона может стать не только наличие собственных, но и возможность использования привлеченных ресурсов, что обуславливает необходимость анализа существующего зарубежного и отечественного опыта регионального инновационного развития, а также определения роли государства в обеспечении инновационного прорыва регионов, обладающих различным инновационным потенциалом. Формирование эффективной инновационной политики требует наличия информационной базы, отражающей состояние инновационного потенциала, масштабы и тенденции инновационных процессов в различных сферах экономики.

Оценка инновационного потенциала способствует построению системы постоянного мониторинга имеющихся ресурсов, внутренних возможностей и способностей к инновационному развитию, повышению обоснованности управленческих решений и выбора соответствующей стратегии развития, а также росту эффективности научно-технической и производственной деятельности. В настоящее время в России существуют различные подходы к оценке государственного и регионального инновационного потенциала, как правило, базирующиеся на оценке таких его структурных составляющих, как: организационный, инфраструктурный, научно-технический, финансовый и кадровый потенциалы.

Существующие инструменты статистического наблюдения в сфере науки, технологий и инноваций не позволяют в полной мере решать возникшие в последние годы новые задачи информационного обеспечения государственной политики в данных областях и требуют совершенствования, в первую очередь, с целью комплексного анализа оценки эффективности научной, научно-технической и инновационной деятельности. Состав показателей существующей отчетности в большей степени применим к промышленному предприятию, се-

рийно выпускающему на рынок продукцию и ведущему обновление производственных фондов и технологий. В результате статистическое обследование охватывает не все виды деятельности, где применяются инновационные технологии и выпускается инновационная продукция. Следует указать также на информационные пробелы, связанные с отсутствием систематизированных данных об объектах инновационной инфраструктуры, объемах и структуре венчурных инвестиций; существенной неполнотой статистического измерения малого инновационного бизнеса; почти полным отсутствием статистической информации об инновационных кластерах и др.

Инновационный потенциал территории региона можно оценивать с учётом индикатора инновационной активности (для определения факторов, отражающих способность территории к созданию инноваций и степень готовности к разработке инновационных проектов) и индикатора инновационной восприимчивости (для определения факторов, отражающих степень готовности к внедрению инноваций).

Индикатор инновационной активности учитывает частные структурные индикаторы:

1) организационный и инфраструктурный потенциалы (наличие специальных структур, занимающихся управлением и развитием предприятий научной и образовательной сфер, в том числе инновационной инфраструктуры; коэффициент исследовательской активности);

2) научно-технический потенциал (коэффициент изобретательской активности; удельный вес нематериальных активов в общей сумме активов организаций, занимающихся НИОКР);

3) финансовый потенциал (удельный вес внебюджетных средств во внутренних затратах на НИОКР; удельный вес затрат на разработку инновационных проектов по модернизации экономики в общем объёме средств на разработку и реализацию проектов программы социально-экономического развития);

4) кадровый потенциал (удельный вес численности работников, имеющих учёную степень, в общей численности работников, выполняющих НИОКР; удельный вес выпускников вузов, принятых на работу в научные организации, в численности занятых НИОКР).

При исчислении индикатора инновационной восприимчивости учитываются такие же частные индикаторы, но изменяется их содержание:

1) организационный и инфраструктурный потенциалы (наличие специальных структур, работающих с инновационными предприятиями промышленной сферы);

2) научно-технический потенциал (удельный вес предприятий, осуществляющих организационные инновации, в общем числе предприятий; удельный вес реализованной инновационной продукции и услуг в общем объеме реализованных товаров собственного производства; удельный вес используемых передовых производственных технологий, в том числе объекты интеллектуальной собственности в общем числе предприятий, использующих технологические инновации);

3) финансовый потенциал (удельный вес доходов от коммерциализованных высокотехнологических проектов в общих доходах местного бюджета; удельный вес затрат на реализацию инновационных проектов по модернизации экономики в общем объеме средств на разработку и реализацию проектов программы социально-экономического развития);

4) кадровый потенциал (удельный вес численности занятых в производстве инновационной продукции и услуг в общей численности населения; удельный вес работников, прошедших профессиональную подготовку и переподготовку, в общем количестве занятых в экономике).

Индексы инновационной активности и инновационной восприимчивости позволяют увязать имеющиеся ресурсы, возможности и способности территории с инновационной стратегией. Отсутствие систематизированной и прозрачной информации о показателях научно-технического или инновационного развития в целом подтверждает необходимость пересмотра механизмов и методов принятия управленческих решений. Для активизации инновационной деятельности в регионе необходимо привлекать в инновационные процессы всех участников, внедряя современные методы управления и финансирования, что позволит инновационно ориентированным территориям получить новые конкурентные преимущества, связанные с использованием инновационного потенциала и коммерциализацией научно-технических достижений.

Ключевыми социально-экономическими и организационными элементами инновационного развития экономики региона являются многоуровневая инновационная инфраструктура, инновационный потенциал, частно-государственное партнерство, каждый из которых играет определенную роль в инновационном развитии региона. По мере укрепления региональной экономики на основе использования механизма государственно-частного партнерства возможен переход к формированию и расширению собственной ресурсной базы для инновационного развития.

Адаптивность инновационного процесса к изменениям внешней среды в значительной степени характеризуется гибкостью и вариативностью его ин-

формационного забезпечення. Однак передача практичного досвіду освоєння нових знань ускладнена як в силу конфіденційності інформації, її високої цінності, так і по причині непрацездатності методичного оформлення середніх і малих організаційно-технологічних, освітніх і інших інновацій. В зв'язі з підвищеним рівнем ризику впровадження інновацій зростають вимоги не тільки до достовірності інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, але і до можливості виявлення на його основі альтернативних шляхів рішення завдань в інноваційній сфері, розробки різних варіантів виконання інноваційної діяльності. Практика освоєння нових підходів і пропозицій в моніторингових дослідженнях, подальша розробка і углублення теорії і методики діагностики стану інноваційної діяльності створять передумови для пошуку найбільш оптимальних напрямків інноваційної політики регіону.

Пашаєв Т.Г.

*Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Т. Шевченка, Україна*

НАФТОГАЗОВИЙ КОМПЛЕКС ЯК ОСНОВА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АЗЕРБАЙДЖАНУ

Після отримання економічної самостійності і суверенітету перед країнами з перехідною економікою, і, зокрема Азербайджаном, відкрилися великі можливості і необхідність інтеграції в світогосподарську систему, наслідуючи процеси, що відбуваються в сучасній світовій економіці і, передусім, глобалізації і інтернаціоналізації, поглиблення і розширення міжнародного поділу праці. Сьогодні Азербайджан є країною, що все більше відкривається зовнішньому світу, будуються активні економічні, політичні, науково-технічні, культурні зв'язки зі світовою спільнотою, серед яких особливе місце займає зовнішня торгівля. Саме тому дослідженню зовнішньоторговельних відносин завжди приділялося велика увага, адже їхню важливість в нинішніх умовах перехідного періоду важко переоцінити. Зовнішня торгівля, будучи основною формою міжнародних економічних відносин, і сьогодні приховує в собі багато закономірностей і тонкощів не лише економічного, але також політичного і стратегічного порядку.

Азербайджан має величезний експортний і імпорتنний потенціал, з яким справедливо пов'язують його майбутнє. Проте система торговельно-економічних зв'язків з зовнішніми ринками не лише не відповідає його потенційним

економічним можливостям, природно-кліматичним, геополітичним і геоекономічним умовам, але і його стратегічним національним інтересам і світовим тенденціям. Тому в умовах перехідного періоду саме правильне визначення торговельно-економічних пріоритетів і стратегії їх розвитку, спираючись на порівняльні і конкурентні переваги країни, формує майбутнє Азербайджану.

Азербайджан, що займає усього лише 0,011% світового експорту, – мала відкрита країна до тих пір, поки з великою нафтою і іншими конкурентоздатними товарами не вийде на світовий ринок, повинен дотримуватися стратегії пристосування до наявних умов, враховувати мінливу і дуже еластичну кон'юнктуру світового ринку і досвіду інших країн, розробляти обґрунтовану стратегію виходу на зарубіжні ринки національних конкурентоздатних товарів і послуг.

Враховуючи наявність унікального за своїми масштабами нафтогазового комплексу, що охоплює більше 40% основних промислово виробничих фондів республіки, і нещодавно відкриті найбільші запаси встановлених і прогнозованих родовищ нафти і газу на морі і на суші, експорт нафти є основним стратегічним орієнтиром зовнішньоторговельної моделі.

Проте нафтосировинна орієнтованість експорту з Азербайджану не може бути гіпертрофовано однозначно як в кількісній, так і в якісній структурній визначеності. Передусім, якими б великими не були запаси родовищ нафти, вони не є безмежними. Важливо підкреслити, що якщо індустріально розвинені країни прагнуть не експортувати свою сировину, а зберегти її, то Азербайджан поводить себе марнотратно, отримуючи основну кількість валютних надходжень за рахунок невідтворних природних ресурсів. Це несприятливо і в економічних відносинах, оскільки зростання виробничих витрат на видобуток енергоносіїв, навіть при усіх витратах ціноутворення і відірваності внутрішніх цін від світових, перетворює експорт ряду енергоносіїв на малоефективний бізнес. До того ж несприятливі прогнози динаміки світових цін на сировинну продукцію ще більше ускладнюють непросту ситуацію, що склалася.

Крім того, слід враховувати і тенденцію до зростання витрат на ці види товарів. Згідно теорії специфічних чинників виробництва П. Самуельсона і Р. Джонса, при незмінних кількостях інших чинників проявляється дія закону убиваючої віддачі і зростання граничних витрат виробництва (особливо в добувних галузях). Так, в Азербайджані має місце і надалі тільки збільшуватиметься зростання витрат по розвідці і експлуатації нафтогазових родовищ як на суші, так і на морі. За нафтою доводиться йти все глибше на суші і все далі від берегів і глибше на морському шельфі. До речі, морські нафтопромисли дають більше 80% республіканського видобутку нафти.

Розробка нових нафтових морських родовищ, що є найбільшими і перспективнішими з числа неопрацьованих у світі, вимагає дуже великих витрат. Ці родовища можуть бути доступними тільки при використанні новітніх технологій видобутку нафти у світі. Старі ж континентальні родовища в основному виснажені, їх інфраструктура фізично і морально застаріла. Це протиріччя викликає необхідність одночасної модернізації експлуатованих родовищ і проведення ефективного розвитку нових. Усе це вимагає великих інвестицій, передусім іноземних.

Відповідно до теореми Т. Рибчинського, розширення виробництва на експорт за допомогою відносно надлишкового чинника (а як раз таким являється нафта і газ в Азербайджані) призводить до зменшення виробництва в інших галузях, для яких цей чинник не виступає відносно надлишковим (випуск товарів народного споживання). Через це відбувається зростання потреби в імпорті в інших галузях.

Близько 9/10 кількості нафти вивозиться з Азербайджану в якості сировини і тільки незначна частина залишається на переробку для виготовлення товарів народного споживання. А їх не вистачає, і тоді для покриття потреб імпортується частина продукції, виготовленої за кордоном з Азербайджанської нафти. Але Азербайджан не може вічно залишатися постачальником сировини для закордону, це погрожує перетворенню його в сировинний придаток розвинених країн і втрату незалежності в ухваленні рішень. Тому вивезення нафти як сировини може бути розглянуте лише як тактичне рішення для накопичення коштів, необхідних для накопичення економічних реформ, виходу з кризової ситуації і забезпечення сталого економічного зростання.

Слід спеціально підкреслити, що розширення різних видів продукції не проміжного, а кінцевого споживання нафтопереробки і товарів народного споживання, що виготовляються з них, по суті не має обмежень. Так, якщо Азербайджан вивозить нафту і нафтохімічні вироби у вигляді первинної сировини і проміжної продукції в 4–6 найменуваннях, то в зарубіжних країнах вони повторно переробляються і у вигляді кінцевої продукції ввозяться в республіку в більш ніж в 100 найменуваннях.

Сказане відноситься і до інших видів сировини, вивезення якої так само як і продуктів неглибокої переробки нафти повинне оцінюватися як тактичний маневр. Після рішення цих тактичних завдань в майбутньому вивезення нафти як сировини має бути скорочене, а експорт продуктів її глибокої переробки має бути збільшений.

Для того, щоб підвищити міру обробки азербайджанського сировинного експорту, доцільно використовувати можливості залучення іноземного капіта-

лу, в першу чергу, отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій, а також участі в міжнародній кооперації. Це дозволить збільшити об'єм валютних надходжень від реалізації готової продукції в порівнянні з надходженнями від експорту сировини і зменшити втрати, які несе економіка республіки від "цінових ножиць" – великої різниці між цінами на сировину і перероблену продукцію. Завданням першорядної ваги залишається подолання архаїчної сировинної спрямованості експорту. Саме тут ховаються величезні резерви підвищення його ефективності. Досить відмітити, що за даними Британського інституту соціально-економічних досліджень, ціни на готові вироби майже в 1,5 рази вище, ніж на сировинні, а машини і устаткування – в 2 рази. Одне тільки перепрофілювання експорту може принести додаткові мільярдні валютні надходження.

По мірі вирішення завдань ринкової трансформації, реструктуризації економіки на новітній науково-технічній основі мають бути зроблені важливі кроки на зустріч позиціонування зовнішньоторговельної моделі Азербайджану як високотехнологічної і наукомісткої. Адже для того, щоб не відстати на світовому ринку, згідно концепціям Д. Хікса про роль технологічного прогресу в розвитку міжнародної торгівлі і М. Познера про імітаційний лаг, слід не лише не припиняти, а систематично проводити інноваційну діяльність на базі прискорення НТП.

Д.е.н. Семенов В.Ф., Білега О.В.

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУР У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

В промислово розвинутих країнах накопичено великий практичний досвід реалізації інноваційних стратегій і створення різноманітних інноваційних форм та систем розвитку бізнесу. Однією з таких форм, яка дозволяє значно підвищити конкурентоспроможність підприємств на регіональному та національному рівні, є промислові кластери або підприємницькі структури.

Кластери визнані ефективним засобом швидкого піднесення економіки на певній території тому, що дозволяють якнайповніше врахувати і використати природні, історичні особливості, технічний та кадровий потенціал. Приклад багатьох регіонів, в яких розміщені динамічні промислові кластери і сьогодні привертає велику увагу національних, регіональних і місцевих органів влади різних країн, які впроваджують у життя кластерно-орієнтовані стратегії.

Сьогодні кластерна теорія формування конкурентних переваг є найбільш затребуваною. Її основи були закладені в кінці XIX століття А. Маршаллом, а термін «кластер» уведено М. Портером у 80-і роки XX століття. Кластер – як правило, являє собою об'єднання географічно локалізованих підприємств, науково-дослідних установ, навчальних закладів, ринкових структур як основних учасників інноваційного процесу. Однією з головних складових успішного кластеру є його інноваційна направленість, оскільки без впровадження інновацій кластерне об'єднання буде прототипом територіально-виробничих об'єднань і зможе проіснувати лише обмежений проміжок часу до логічного завершення свого виробничого потенціалу.

Ідея кластерів, як наслідок забезпечення конкурентоспроможності економічного розвитку регіонів, отримала популярність в останні два десятиліття практично в усіх країнах світу, включаючи країни Східної Європи, Південної Америки, Африки, Океанії, не кажучи вже про країни Євросоюзу і США. Кластерна модель ведення господарства надзвичайно популярна в країнах Європейського союзу, оскільки є вдалим поєднанням регіональних факторів і подальшим розвитком зв'язків між підприємствами всередині самого кластеру.

Тема кластерів актуальна для всіх країн світу, оскільки конкурентоспроможність регіонів і країн зокрема забезпечується тільки на основі програми кластеризації. Кластери стали не просто модним терміном, вони стали ефективним інструментом розвитку окремих територій і регіонів, що сприяє підвищенню загальнонаціональної конкурентоспроможності. Тому чітке розуміння методологічних основ, вивчення та аналіз кращого світового досвіду з формування та розвитку кластерів дозволить успішно виконувати завдання Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів, а саме досягнути світового рівня розвитку національної інноваційної системи, трансферу технологій та формування підприємницьких мережевих структур.

Сьогодні став загальновідомим той факт, що високий рівень конкурентоспроможності національних фірм в сучасних умовах досягається шляхом активізації інноваційних процесів в домінуючих національних підприємницьких мережах. Розповсюдження інновацій за межі цих мережевих структур (кластерів) призводить, в кінцевому рахунку, до зростання конкурентоспроможності національної економіки. Таким чином, вплив промислових кластерів на прискорення інновацій і зростання національної конкурентоспроможності в більшості країн світу розглядається як визначальний фактор при їх формуванні.

Модель, за якою створюються конкурентні переваги в сучасній економіці, досить суттєво відрізняється від традиційної моделі, яка передбачала переробку

результатів фундаментальних досліджень університетів у прикладні продукти та процеси силами внутрішніх (закритих) відділів, науково-дослідницькі та проектно-конструкторські роботи (НДДКР) корпорацій. Сучасна модель передбачає досягнення прикладного результату за допомогою багатьох нелінійних взаємодій різних компаній, університетів, науково – дослідних установ і громадських організацій.

Можна стверджувати, що кластерна форма організації призводить до створення особливої форми інновації – «сукупного інноваційного продукту». Об'єднання в кластер, що має галузевий характер, приводить не до спонтанної концентрації різнопланових наукових і технологічних винаходів, а до виникнення стійкої системи розповсюдження нових знань і технологій. Саме формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластеру виступає як каталізатор трансформації винаходів в інновації, а інновацій – у конкурентні переваги.

Поки що існують досить серйозні проблеми, з якими вперше стикається наша економіка щодо створення мережових структур. Однією з проблем, що потребує розробки з точки зору особливостей формування кластерів в Україні, є їх класифікація. Не менш важливою теоретичною проблемою є необхідність визначеності конкретної концепції кластерів, на базі якої можливе ефективне формування того чи іншого виду кластера. Але найважливішою проблемою, на нашу думку, є проблема реалізації тієї чи іншої кластерної стратегії в Україні.

Завдання уряду конкретної країни полягає в розумінні специфіки національних переваг та в розробці політичних ініціатив, що будуть відповідати конкретним умовам країни. Як показує світовий досвід, за допомогою системи кластерів можна досягти гнучкості при консолідації різних сфер діяльності й розглядати формування системи кластерів як найважливіший елемент загальної економічної політики держави, що дозволяє поєднати сильні сторони великого, середнього і малого бізнесу, наукових установ і некомерційних організацій. Така діяльність, перш за все, закладе підґрунтя для формування ефективних підприємницьких мережових структур, а також буде сприяти формуванню економіки знань, що здатна створити умови для рівноправного партнерства України з промислово розвинутими країнами. Завдяки підтримці кластерних ініціатив з боку держави, ресурсам, політичній волі Україна зможе стати активним діячем світового економічного простору.

Сімахова А.О.

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні соціально-економічні процеси характеризується особливим динамізмом та надзвичайною складністю, що обумовлено сформованою парадигмою розвитку країн світу. Згідно з нею на зміну індустріальній економіці приходить економіка знань, постіндустріальне суспільство, а це в свою чергу новий принцип соціально-технологічної організації суспільства. В силу цих процесів виникає необхідність переосмислення попередніх уявлень про «соціально-економічний розвиток» (СЕР) й навіть перегляду категоріальних основ цього поняття.

Вчені-економісти минулого і сучасного по-різному трактують сутність та особливості СЕР. Незважаючи на численні дискусії з теоретичних питань, пов'язаних із інтерпретацією СЕР, досі не вироблено єдиної позиції щодо ключової дефініції цього поняття.

Першим систематичним та відносно об'єктивним дослідженням у галузі економічної науки був меркантилізм. Саме у меркантилізмі з'являються елементи економічної політики, спрямованої на інтенсивний шлях СЕР, яка відображалася у стимулюванні експорту готової продукції та обмеженні імпорту сировини, а також тієї продукції, яка виробляється в межах країни.

У подальшому теорія меркантилізму зазнала критичного переосмислення представниками фізіократичної школи, які вважали ключовим чинником СЕР землеробську працю. На думку фізіократів, промислове виробництво та торгівля не були джерелами економічного зростання, а лише сприяли його створенню, доповнюючи працю землеробів. Головною заслугою фізіократів є перенесення предмету економіки зі сфери обігу в сферу виробництва.

Принципово інакше підійшли до розгляду сутності економічного розвитку країни представники класичної школи, передусім відомий у світі вчений-економіст А. Сміт. Так, у своїй праці «Дослідження про природу і причинах багатства народів» (1776 р.) А. Сміт зазначає, що саме праця в усіх сферах економіки є джерелом багатства країни та ключовим чинником її СЕР. На наш погляд, важливим в працях класиків є те, що, на перший план серед факторів впливу на СЕР вони висували фактор свободи: економічної, духовної, творчої, що свідчить про становлення потреби у соціалізації економічного життя, про необхідність врахування й дослідження закономірностей та інститутів становлення такої складової в процесі економічного аналізу [3, с. 25].

Важливими для порозуміння природу СЕР є ідеї соціалізму та комунізму, які найбільш повно викладені у працях німецьких учених К. Маркса та Ф. Енгельса. Велику увагу К. Маркс приділив відчуженню. Вчений розглядав капіталізм як суспільство не рівних і вільних, а суспільство експлуататорів і експлуатованих. К. Маркс у своїй теорії виходив з того, що основою СЕР є матеріальне виробництво, а між продуктивними силами і виробничими відносинами в суспільстві повинна існувати відповідність для гармонійного СЕР. Для нас позиції марксизму становлять особливий науковий інтерес, оскільки проблема відчуження існує й до сьогодні, тому актуальним є розробка заходів щодо її усунення, так само як і нерівності, що виникає внаслідок процесу виробництва між власниками робочої сили та основних засобів.

На початку ХХ ст. науковці досить ґрунтовно підійшли до розгляду питання СЕР. Серед цих дослідників слід відзначити економістів М. Туган-Барановського, М. Кондратьєва та Й. Шумпетера. Російський економіст М. Туган-Барановський вважається багатьма вченими одним з основоположників інноваційної теорії економічного розвитку. При цьому, сам М. Туган-Барановський не був чітко вираженим прихильником жодної з наукових шкіл [1, с. 15]. У своїх працях вчений виділяв характерні риси капіталістичного та соціалістичного способу виробництва, особливості СЕР цих систем, а також підкреслював роль інновацій у довгостроковому економічному зростанні.

Згідно з теорією М. Туган-Барановського, не попит керує виробництвом, а виробництво керує попитом, оскільки у процесі розвитку виробництво створює нові потреби. Аналізуючи промислові кризи в Англії, вчений підійшов до розуміння економічного розвитку як циклічного процесу, що в подальшому було досліджено й обґрунтовано у працях М. Кондратьєва. Так, російський вчений довів, що економічний розвиток як поступальний рух здійснюється нерівномірно, хвилеподібно, при чому межами цих циклів є зміна поколінь техніки, яка пов'язана з НТП. Ця теорія в подальшому отримала назву «теорія довгих хвиль Кондратьєва», оскільки в її основу було покладено положення про періодичну зміну довгих хвиль, які в сучасному розумінні являють собою технологічні уклади. Теорія М. Кондратьєва поглибила розуміння природи СЕР країни та виокремила НТП в якості чинника, що впливає на його динаміку.

Близькою за змістом до викладених вище положень була й теорія австрійського економіста Й. Шумпетера, який є відомою постаттю серед засновників інноваційних теорій економічного розвитку. У своїй праці «Теорія економічного розвитку» він запропонував концепцію розвитку, в основу якої поклав ідею про інновації [4]. Інновації, на думку Й. Шумпетера, витісняють старі продукти та виробництва, забезпечуючи структурну перебудову економіки. Якщо в теорії

М. Кондратьєва СЕР обґрунтовувався як циклічний процес, то у працях Й. Шумпетера причиною цієї циклічності визначалися вже інновації, що було досить прогресивною ідеєю.

Отже, наведені вище інноваційні теорії, які склалися у ХХ ст., демонструють в якості визначального чинника СЕР – інновації, техніку, технології. На наш погляд, це не випадково, адже саме на цей час припало активне розгортання НТП та впровадження новацій в усі сфери життя.

Перехід до постіндустріального суспільства у кінці ХХ ст. позначився виникненням відповідних теорій економічного зростання й розвитку [5]. В першу чергу, слід виділити технократичні концепції, які мали на меті обґрунтувати трансформацію під впливом досягнень науково-технічної революції (НТР). Прихильники даного підходу вивчали еволюцію індустріального суспільства в постіндустріальне суспільство.

Таким чином, розкриваючи сутність СЕР слід брати до уваги вимоги, які накладають постулати постіндустріального суспільства на СЕР. Так, необхідно звернутися до співставлення ключових понять до виявлення сутності СЕР. В першу чергу, спонукальним мотивом СЕР є прагнення задовольнити зростаючі потреби завдяки нарощуванню виробництва економічних благ та поліпшенню їхніх якісних характеристик [2, с. 168]. Потреби мають динамічний та мінливий характер, зростання потреб людини стимулювало СЕР суспільства.

Прискіпливо дослідивши конструкції наведених вище різноманітних тлумачень СЕР, ми дійшли до висновку, що в сучасних реаліях СЕР, безумовно, слід розглядати під кутом переходу соціально-економічних систем світу від індустріальної до постіндустріальної економіки, що обумовлюється домінуванням якісно нового типу економічного зростання – інноваційного. Проте, слід враховувати ще одну важливу тенденцію сучасного суспільства – соціалізацію економіки. Про зв'язаність СЕР з соціалізацією наголошували ще представники марксизму, у подальшому більшість дослідників підкреслювали ключову характеристику СЕР щодо підвищення рівня життя населення. Наведене дає змогу сформулювати наступну дефініцію СЕР: соціально-економічний розвиток – це якісна динаміка під впливом заходів щодо усунення нерівності серед рівних (між власниками робочої сили; між власниками капіталу) та нерівності серед нерівних (між власниками робочої сили і основних засобів) за рахунок задіяння інноваційних факторів.

Список використаних джерел:

1. Борисенко П.А. Економічний розвиток в історичному вимірі: наукові підходи та практика / П.А. Борисенко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2011. – № 4. – С. 13–17.

2. Буряк Р.І. Якість як фактор соціально-економічного розвитку суспільства / Р.І. Буряк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2011. – Вип. 168. – Ч.1. – С. 166–174.
3. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика: монографія / Ю.К. Зайцев. – К.: КНЕУ, 2002. – 188 с.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер; пер. с нем. В.С. Автономова и др.; под общ. ред. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
5. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting / D. Bell. – New York: Basic Books, 1973. – 616 p.

К.п.н. Фещенко В.В.

*Брянский государственный университет имени академика И.Г. Петровского,
Российская Федерация*

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Во всем мире роль учреждений высшего профессионального образования (в первую очередь, университетов) в генерации, использовании и распространении знаний за последние десятилетия усилилась. Широкое тиражирование получила так называемая модель глобального научно-исследовательского университета (global research university), в рамках которой университеты становятся активными игроками не только в производстве новых знаний, но и в их распространении и использовании через инновационную деятельность. Принципиальными особенностями этой модели являются:

- освоение студентами базовых компетенций научно-исследовательской и инновационной деятельности через их включение в соответствующие практики;
- полноценный переход на уровневую систему высшего профессионального образования «бакалавр – магистр», предполагающий активное использование студентов прежде всего магистратуры в качестве важнейшей «рабочей силы» для исследований и разработок;
- реальное включение большинства преподавателей в научно-исследовательскую и инновационную деятельность;
- превращение университетов в центры коммуникации бизнеса, общества, государства по вопросам научного и технологического прогнозирования, обмена передовыми знаниями, решения глобальных проблем;
- отказ от линейной модели «от фундаментального исследования до прикладной разработки» в пользу тесного сотрудничества с реальным сектором

экономики как в поисках заказов на прикладные разработки, так и в поисках фундаментальной тематики;

- междисциплинарность исследований и разработок;
- формирование инновационных производств и организация инновационных предприятий;
- развитие малого инновационного предпринимательства;
- интернационализация научной деятельности и подключение к передовой науке в рамках междисциплинарного научно-технического сотрудничества, выражающиеся в формировании интернациональных исследовательских коллективов, проведении стажировок в зарубежных научных и международных центрах, публикации результатов научных исследований в ведущих зарубежных журналах [1].

Значительное усиление научно-исследовательской и инновационной деятельности привело к тому, что именно научно-исследовательские университеты добились наибольших успехов и показали высокую эффективность в решении таких важных задач, как:

- генерация новых знаний и формирование инновационной интеллектуальной среды;
- осуществление разработок на докоммерческой стадии, когда коммерциализация носит большей частью вероятностный и отсроченный характер;
- прогнозирование научно-технологического развития и исследование технологических рынков;
- привлечение молодых ученых к современной инновационной тематике;
- оказание консультационных услуг и консалтинговая поддержка широкого круга организаций и предприятий.

Таким образом, современные исследования и инновационная деятельность в вузах – это не только возможность привлечения дополнительных бюджетных и внебюджетных средств, но и важнейшая самостоятельная задача высшей школы, а также необходимая составляющая качественного образовательного процесса.

Для успешного решения задач по формированию компетенций «инновационного человека»: способности и готовности к непрерывному образованию, профессиональной мобильности, стремлению к новому; способности к критическому мышлению; способности и готовности к разумному риску, креативности и предприимчивости; широкое владение иностранными языками как коммуникационными инструментами эффективного участия в процессах глобализации, – требуется модернизация реализуемой государством политики в области образования по ряду ключевых направлений [2].

1. Система образования на всех своих этапах, начиная с дошкольного, должна и в части содержания, и в части методов и технологий обучения/преподавания быть ориентирована на формирование и развитие названных выше навыков и компетенций, необходимых для инновационной деятельности. Одна из важнейших задач в этой сфере – формирование глобально конкурентоспособных преподавателей, исследователей и управленцев. При этом высшее образование в перспективе должно быть интегрировано с научной деятельностью. Большинство студентов, получающих образование по магистерским программам, должно участвовать в научных исследованиях, направленных на решение перспективных задач инновационного развития, а все вузы, где есть магистерские программы, должны иметь соответствующий научный потенциал и налаженные связи с инновационными организациями и высокотехнологичными предприятиями. Для этого предстоит последовательно развивать механизмы поддержки кооперации вузов с компаниями инновационного сектора, направляя на соответствующие программы не менее 10% от объемов бюджетного финансирования высшего профессионального образования.

Ключевой задачей в сфере образования является развитие системы непрерывного образования, создание эффективной системы стимулов и условий (инфраструктуры) для постоянной переподготовки и повышения квалификации для всего экономически активного населения. В современных условиях не только резко ускоряются процессы технологического развития, что обесценивает полученные знания вскоре после их получения, но также меняется и отраслевая структура экономики. Эти процессы резко повышают ценность компетенций по быстрому анализу, критическому осмыслению больших объемов новой информации, компетенций по «переключению» человека с одного вида деятельности на другой. Чтобы быть успешным, человеку нужно быть готовым к смене нескольких профессий и видов деятельности в течение жизни.

2. Стимулирование получения навыков инновационного предпринимательства той частью населения, которая к этому наиболее приспособлена и готова – выпускниками вузов по техническим и естественнонаучным специальностям посредством различных полидисциплинарных образовательных программ и проектной деятельности. Программы государственной поддержки инноваций будут также содержать образовательный компонент, в том числе в области предпринимательской деятельности, коммерциализации разработок.

3. Формирование системы стимулирования инновационной активности молодежи, в том числе, посредством проведения конкурсов, форумов, слётов, олимпиад, а также очно-заочных школ, проектно-исследовательских практик и

курсов при ведущих вузах с применением современных сетевых форм коммуникации. Здесь необходимо развивать деятельность школ для одарённых ребят при вузах не только по естественнонаучному профилю и направлениям точных наук, но также и по другим направлениям подготовки. В каждом из ведущих, федеральных университетов и не менее чем в половине исследовательских вузов нужно создать такие школы, обеспечивающие как очное, так и дистанционное образование.

4. Формирование культуры инноваций в обществе и повышение престижа инновационной деятельности. Это наиболее важное направление следует развивать, исходя из соображений привлекательности инновационной деятельности с учётом традиций отечественных и мировых научных школ, престижности поиска и коммерциализации новых идей. Для этого необходимо заняться восстановлением интереса к научной фантастике с использованием самых современных средств медийного и просвещенческого продвижения информации.

Необходимо также обновление систем социального обслуживания населения -инновационные музеи-эксплуаториумы, современные кинотеатры, различного рода интерактивные сервисы, модернизация инфраструктуры образования (создание «умной школы»: обновление соответствующих норм строительства, дизайна и оснащения зданий, внедрение простых и доступных автоматизированных электронных технологий сбора и получения информации и др.). В целях поддержания соответствующей культуры инноваций важно продолжать создание различного рода просвещенческих телепередач, интеллектуальных телешоу; ежегодно создавать не менее пяти кинофильмов в лучших традициях отечественной и мировой научной фантастики; поддерживать предпринимателей, ведущих бизнес в сфере инновационного сервиса и услуг.

Успешное решение данных задач возможно при условии максимально тесного сотрудничества государства, научного и образовательного сообщества, бизнеса, институтов гражданского общества. Ключевыми механизмами реализации мер по данному направлению являются государственная программа «Образование», а также президентская инициатива «Наша новая школа».

Список использованных источников:

1. Инновационная Россия – 2020 (Стратегия развития Российской Федерации на период до 2020 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.innovus.biz/media/uploads/resources/Innovative-Russia-2020>
2. Информационно-правовой портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bestpravo.ru>

Чернявський К.А.

Київський національний економічний університет, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ В УКРАЇНІ

Ефективність реалізації кредитної політики в Україні визначається її впливом на процес макроекономічної стабілізації і створення умов для соціально-економічного зростання. Особливість цього процесу полягає у визначенні пріоритетів і єдності тактичних і проміжних цілей кредитної політики.

При вдосконаленні механізмів управління кредитною політикою слід врахувати комплекс заходів як на макроекономічному рівні (взаємовідносини НБУ з урядом і його роль і місце в державному регулюванні економіки), так і на мікроекономічному рівні (оптимізація інструментів кредитної політики, а також вдосконалення функціональних повноважень Національного банку).

На макроекономічному рівні необхідно узгодити діяльність суб'єктів управління кредитною політики, для чого доцільно внести принципово важливі зміни до Закону України «Про Національний банк України», зокрема:

- передбачити можливість використання цільової кредитної емісії для фінансування капітальних видатків бюджету;
- посилити відповідальність НБУ перед главою держави і парламентом країни;
- передбачити відрахування до державного бюджету не менш як 50% одержаного Національним банком за поточний рік доходу.

Що стосується використання коштів кредитної емісії, то воно повинно мати відповідне економічне обґрунтування. Неприпустимим є використання емісії для фінансування поточних видатків бюджету, яке не дало б нічого іншого, окрім розкручування інфляційної спіралі і подальшого занепаду національної економіки. У той же час використання цільової кредитної емісії для фінансування капітальних видатків, спрямованих на реалізацію інвестиційних проектів, розробку інноваційних продуктів і енергозберігаючих технологій дозволило б зв'язати гривневу масу в довготривалих проектах, забезпечило б нові робочі місця, сприяло б зниженню собівартості енергоємної продукції за рахунок зменшення в її складовій витрат на енергоносії.

Особлива увага повинна приділятися посиленню ролі процентної політики в системі кредитного регулювання економічних процесів. В сучасних умовах підвищення ролі облікової ставки як орієнтира для суб'єктів кредитного ринку щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів та поступове її

наближення до параметрів кредитного ринку можливі за рахунок розвитку вексельного обігу. Таким способом можливо пов'язати товарний та кредитний ринок на основі функціонування системи переобліку векселів. Для цього Національний банк повинен покращувати регулювання короткострокових ринкових процентних ставок через удосконалення підходів до встановлення коридору власних процентних ставок по активних і пасивних операціях. Крім того, повинні прийматися заходи для посилення зв'язку між короткостроковими і довгостроковими процентними ставками – така робота пролягатиме, в першу чергу, в площині мінімізації неринкових чинників впливу на ставки, зокрема, зниження ризикованої кредитної діяльності.

Також змінити ситуацію на підвищення впливу облікової ставки на параметри кредитного ринку в сучасних умовах можливо за рахунок встановлення фіксованої верхньої межі відхилення ставок рефінансування НБУ від облікової ставки. Якщо фіксована прив'язка процентних ставок комерційних банків до облікової не є ринковим методом, то у випадку зі ставками рефінансування (крім ставок, які встановлюються на процентному тендері і де банки самі пропонують її розмір) її встановлення буде цілком природним; по-друге, розширенням операцій переобліку векселів шляхом вдосконалення механізму їх здійснення.

Резерви посилення дієвості процентної політики також містяться в сприянні Уряду в питаннях подальшого розвитку і інституційного удосконалення ринку цінних паперів і парабанківських установ. Це дасть можливість задіяти на належному рівні властиві розвиненим економікам механізми перетоку капіталів між сегментами фінансового ринку і таким чином забезпечувати відчутнішу реакцію реального сектора економіки на монетарні рішення.

Щоб підвищити ступінь стабільності банківської системи, стримати експансію зарубіжного капіталу на внутрішньому кредитному ринку і уповільнити процес нарощування зовнішніх зобов'язань, до складу економічних нормативів, якими регулюється діяльність банків в Україні, доцільно ввести показник відношення боргових зобов'язань банку перед нерезидентами до величини регулятивного капіталу банку. Визначення допустимого об'єму банківських зобов'язань на основі розміру регулятивного капіталу дозволить частково нівелювати проблеми в діяльності комерційних банків, які схильні до проведення надмірно ризикованих операцій із залученими коштами і ігнорують макрофінансові ризики стрімкого нарощування зовнішніх боргів для економіки в цілому.

Обмеження об'єму зовнішніх зобов'язань банків зменшить також конкурентні переваги банків з іноземним капіталом у частині вартості формування їх ресурсної бази. У таких умовах нарощування зовнішніх зобов'язань найбільш-

шими банками України і захоплення внутрішнього кредитного ринку транснаціональними банками загрожує втратою економічного суверенітету і руйнуванням національної фінансової системи у разі несподіваного виводу банками-нерезидентами своїх вкладень. Тому більш жорсткіші вимоги щодо обмеження доступу комерційних банків до зовнішнього фінансування будуть спонукати їх звертатися до власного центрального банку, що в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню ефективності процентної політики Національного банку.

Щеликова Н.Ю.

*Брянский государственный университет имени академика И.Г. Петровского,
Российская Федерация*

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ СФЕРЫ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕГИОНЕ НА ИНТЕГРАЦИОННОЙ ОСНОВЕ

Глобализация мировой экономики является одним из основных трендов социально-экономического развития. В то же время все более актуальными становятся вопросы перехода к обществу знаний и, соответственно, к экономике знаний. Последний процесс по своему значению сравним с переходом к индустриальному обществу и к постиндустриальному. Как хорошо известно, эти переходы коренным образом меняли структуры воспроизводства, занятости, издержек и доходов. Происходило массовое вытеснение работников из традиционных отраслей с последующей их абсорбцией в новые сектора занятости. Существенно менялись образ жизни, традиции и предпочтения потребления, структура расселения.

Высшее профессиональное образование общепризнанно является сферой продуктивных вложений и важнейшим из рычагов долгосрочного действия, которым располагают правительства стран мирового содружества для развития национальных экономических систем. Вопросы повышения эффективности высшего профессионального образования приобрели особое значение в последние годы в связи с динамично разворачивающимися процессами экономической глобализации и встающими перед различными странами задачами достижения конкурентных преимуществ на мировых рынках, в том числе, на мировом рынке образовательных услуг. Российская Федерация обладает достаточно развитой системой высшего образования, однако становление современной российской экономики, основанной на интеллекте и знаниях, ставит перед

высшим профессиональным образованием столь грандиозные задачи, не имеющие аналогов в прошлом, что их решение требует радикального пересмотра и стратегии, и форм, и методов управления высшим образованием. Экономика знаний особо интегрирует организационную и технологическую составляющие воспроизводства, что становится возможным благодаря новым решениям в области создания, хранения, передачи информации. При этом человеческий капитал способен не только использовать эти технологии, но и модернизировать организационные структуры фирм благодаря достижениям так называемого "knowledge management". Это в совокупности позволяет в максимальной степени задействовать производительный потенциал. В то же время, эмпирически наблюдается, что многие виды нематериальной деятельности, связанные с научными исследованиями, образованием и услугами, имеют тенденцию к тому, чтобы занять более значимое место в национальных и мировой экономиках. Доля этих видов деятельности в создании ВВП, особенно наиболее развитых в экономическом отношении стран, постоянно растет.

Российские высшие учебные заведения в условиях рыночной экономики стали участниками жесткой конкурентной борьбы на рынке образовательных услуг в условиях, когда в России проблемам повышения конкурентоспособности высшей школы практически никогда не уделялось должного внимания. В результате это постепенно привело к снижению роли России в мировом образовательном процессе, утрате многих ранее достаточно высоких позиций как на отечественном, так и на мировом рынках образовательных услуг. Интерес к исследованию причин низкой конкурентоспособности большинства российских, и прежде всего, региональных вузов вырос под давлением внешних факторов лишь в последние годы в связи с развитием глобализационных процессов, которые в сфере образования нашли свое отражение в рамках реализации Болонского соглашения, основной целью которого является создание единого общеевропейского образовательного пространства.

В настоящее время взаимосвязь между перспективой построения эффективной экономики регионов и наличия в них сложившейся, качественной системы профессионального образования считается все более очевидной. Развитые учебные заведения, традиционно представляющие собой ведущий элемент любой регионально-административной системы, обеспечивают ей более высокую конкурентоспособность, притягивают к себе новые инвестиции, производства, а также интеллектуальный капитал.

Для формирования эффективно функционирующего российского рынка образовательных услуг, обеспечения конкурентоспособности российского об-

разования и повышения его качества необходимо изменить парадигму развития высшей школы регионов России, перенося акцент с показательной подготовки бакалавров, специалистов и магистров в небольшой группе элитных вузов на выпуск конкурентоспособных выпускников во всех региональных подсистемах системы высшего профессионального образования России. Для этого необходимо сместить акценты от управления вхождением в единое европейское пространство отдельных учреждений высшей школы к осуществлению реальных действий по созданию конкурентоспособного единого российского образовательного пространства, как совокупности региональных интеграционных формирований высших учебных заведений.

Основные тренды мирового развития показывают, что в настоящее время российскую экономику следует характеризовать не столько затянувшимся становлением рыночных отношений, на что преимущественно были ориентированы все постсоветские реформы, сколько переходным состоянием в процессе противоречивой трансформации к обществу знаний. До конца не оцененный этот процесс совершенно по новому позволяет определять императивы и приоритеты стратегической модернизации систем управления ведущими секторами национальной экономики.

При этом, основная функциональная роль системы высшего образования при трансформации постиндустриального общества в общество знаний заключается в формировании навыков находить, производить, обрабатывать, преобразовывать, распространять и использовать информацию с целью получения и применения необходимых для эффективного производства знаний и их конвертации в инновационные товары и услуги с нарастающей долей добавленной стоимости. В данном контексте сфера услуг высшего образования становится приоритетным сектором национальной экономики в условиях ее трансформации. Соответственно, будучи по своей сути общественным благом, высшее образование будет все больше трансформироваться в категорию рыночных услуг. Вопросы управления трудовыми, материальными, финансовыми и интеллектуальными ресурсами, управления затратами, бюджетирования деятельности, формирования управленческого учета, пригодного для принятия стратегических и тактических решений, оценки и стимулирования деятельности внутренних структурных подразделений, управления качеством, организационного развития, реструктуризации деятельности, антикризисного управления и др. на уровне отдельного высшего учебного заведения оказываются наименее изученными.

Финансовые проблемы составляют третью группу организационно-экономических проблем работы российских вузов. Профессиональное образование

вынуждено постоянно адаптироваться к требованиям быстро развивающихся обществ и экономик. В силу этих обстоятельств наблюдается глубокий кризис традиционных систем финансирования. Средства государственных бюджетов всюду ограничены, и требуются дополнительные источники финансирования. Большинство же российских учебных заведений, хотя и научились привлекать внебюджетные средства, не в состоянии сегодня успешно продолжить свою деятельность без поддержки со стороны государства.

Одним из серьезных опасений, высказываемых по поводу регионализации высшего профессионального образования в России, является значительное различие между регионами по удельным затратам на высшее образование, неизбежное в условиях продолжающейся поляризации экономического пространства страны, вызванной углубляющейся дифференциацией экономического развития регионов России. В этих условиях федеральный центр вынужден будет оставлять за собой основную долю финансирования вузов дотационных регионов, что обеспечит ему высокую степень контроля за деятельностью соответствующих вузов до выхода их из кризисного состояния.

Среди основных проблем управления высшим профессиональным образованием в регионах России, тормозящих развитие региональной высшей школы, необходимо отметить:

- отсутствие объективной оценки потребности региона в трудовых ресурсах;
- недостаточную гибкость организационной структуры, что не позволяет «настраивать» систему образования в регионе в соответствии с необходимыми стандартами качества подготовки специалистов;
- устаревшую материально-техническую базу региональных высших учебных заведений;
- отсутствие на региональном уровне управления необходимых административных и финансовых рычагов для эффективного воздействия на региональную образовательную систему.

Настоящий период в развитии российской государственности – это время глубоких и весьма продолжительных изменений в институциональной системе общества. Ускорить эти процессы и значительно повысить их эффективность может форсированное повышение уровня российского образования, и, в том числе, высшего профессионального. Высшая школа, представляя собой основу сетевой базы национальной инновационной экономики, обеспечивает высокий уровень ее научно-технического развития путем производства, распространения и применения знаний, а также создания наукоемких технологий. Переход российской экономики на инновационный путь развития обуславливает необ-

ходимость формирования адекватных ему инновационных принципов развития российского высшего профессионального образования, что, в свою очередь, предполагает создание благоприятных условий для внедрения и управления нововведениями, а также усиление адаптационных возможностей региональных вузов к изменениям внешней экономической среды.

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

Акопян С.А.

Южный федеральный университет, Ростов-на-Дону, Российская Федерация

РАЗРАБОТКА ИНСТРУМЕНТА КОЛИЧЕСТВЕННОЙ ОЦЕНКИ ЗНАЧЕНИЯ УРОВНЯ КРЕДИТНОГО РИСКА КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА В ОТРАСЛИ

В условиях рыночной экономики в банковской сфере возрастает значение оценки риска, который принимает на себя кредитная организация при реализации различных операций. Кредитный риск, как риск падения прибыли за счет возможного невозврата банковских средств, является одним из наиболее значимых для коммерческого банка.

Управление кредитным риском базируется в определении уровня кредитного риска, качественной и количественной оценке, создании системы процедур для поддержания запланированного уровня риска для достижения задачи коммерческой организации – достижения оптимального сочетания рискованности и прибыльности своих операций.

Поэтому крайне важной процедурой является количественное определение уровня кредитного риска, допустимого для отдельных операций, направлений банковской деятельности, организационных подразделений, а также всего финансового учреждения в целом.

В основе количественной оценки риска лежит нахождение зависимости между определёнными размерами возможных потерь банка и вероятностями их возникновения.

Для эффективного решения этой задачи принципиально важной представляется возможность не только анализа исторических данных, но и создание

многомерных сценариев изменения уровня кредитного риска во времени в зависимости от рыночных факторов с учетом отраслевой специфики. Поскольку для уровня кредитного риска в каждой отрасли «экстремально неблагоприятный сценарий» может быть свой. В одних отраслях для функционирующих в них заемщиков наиболее критичным может быть обвал цен на нефть, в других – повышение ставок межбанковского кредитования.

Поэтому встраивание в принятые банковские средства и методы по оценке кредитного риска дополнительного инструментария, учитывающего внешние, связанные с состоянием экономической среды, с рыночной конъюнктурой факторы влияния на уровень кредитного риска позволит повысить обоснованность управленческих решений.

Создание многофакторных регрессионных моделей уровня кредитного риска коммерческого банка с учетом отраслевой специфики необходимо не только для оценки уровня кредитного риска в экстремальной ситуации, но и для выработки плана действий по устранению негативных последствий такого развития событий, которым может стать адекватная кредитная политика банка в отношении заемщиков соответствующих отраслей.

Многофакторные регрессионные модели позволят спрогнозировать уровень кредитного риска коммерческого банка в каждой отрасли экономики и в зависимости от полученного значения уровня кредитного риска определить соответствующую кредитную политику, включающую процентную ставку, сроки кредита, размер залогового обеспечения и т.д.

В случае если значение уровня кредитного риска высоко, банку необходимо ужесточать условия выдачи кредитов заемщикам, проводящим свою хозяйственную деятельность в рамках данной отрасли, и ослаблять условия в противном случае. Поэтому необходимо четко определить границы уровня кредитного риска, при переходе через которые условия выдачи кредитов заемщикам меняются в ту или иную сторону.

Уровень кредитного риска коммерческого банка в общем случае определяется по следующей формуле:

$$LCR = \frac{R}{SZ} \quad (1),$$

где R – общая сумма сформированных резервов на возможные потери по ссудам банка по выданным кредитам корпоративным клиентам, тыс. руб.;

SZ – общая сумма ссудной задолженности по всем выданным кредитам корпоративным клиентам, тыс. руб.

Очевидно, что значение уровня кредитного риска колеблется в промежутке от нуля до единицы.

Минимальное значение, равное нулю, возможно в случае, если сформированные резервы на возможные потери по ссудам банка по выданным кредитам будут отсутствовать. Это идеальный случай. Безрисковый кредитный портфель и вероятность дефолта контрагентов тоже соответственно равна нулю. В случае невозврата кредита сумма резерва по кредиту списывается из прибыли банка.

Максимальное значение, равное единице, возможно в случае, если сформированные резервы на возможные потери по ссудам банка по выданным кредитам будут равняться сумме ссудной задолженности, т.е. банк, выдавая 1 рубль кредитных средств, 1 рубль отчисляет в резерв.

Рассмотрим уровень кредитного риска i -того заемщика:

$$LCR = \frac{Ri}{S}, \quad (2)$$

где Ri – сумма сформированного резерва на возможные потери по ссуде банка по выданному кредиту клиенту, тыс. руб.;

S – сумма кредита, тыс. руб.

Тогда размер формируемого резерва будет определяться следующим образом:

$$Ri = S * LCR. \quad (3)$$

Определим сумму отвлеченных у банка средств по одной кредитной заявке – SS , тыс. руб.:

$$SS = S + Ri = S + S * LCR = S * (1 + LCR). \quad (4)$$

В случае, если при выдаче кредита банк привлекал денежные средства ЦБ, то затраты банка составят:

$$Z = SS + SS * r = SS * (1 + r), \quad (5)$$

где r – ставка рефинансирования, под которую ЦБ РФ выдает кредитные средства коммерческим банкам.

Так как сумма отвлеченных у банка средств по одной кредитной заявке равна $SS = S * (1 + LCR)$, то затраты банка можно модифицировать следующим образом: $Z = SS * (1 + r) = S * (1 + LCR) * (1 + r)$.

В свою очередь, выручка, полученная банком по этой же кредитной заявке, составит:

$$V = S + S * p = S * (1 + p), \quad (6)$$

где p – средневзвешенная процентная ставка по кредитам, выдаваемым банком юридическим лицам.

Для получения коммерческим банком прибыли от одной кредитной заявки необходимо, чтобы выручка по заявке была больше, чем затраты, понесенные банком, т.е. выполнялось условие: $V > Z$ или $S * (1 + p) > S * (1 + LCR) * (1 + r)$.

Так как сумма кредита $S > 0$, то обе части равенства можно на нее сократить: $1 + p > (1 + LCR) * (1 + r)$.

Так как $(1 + r) > 1$, ставка рефинансирования является положительной величиной, следовательно, $LCR < \frac{1 + p}{1 + r} - 1$ или $LCR < \frac{p - r}{1 + r}$.

В случае, если при выдаче кредита банк использовал собственные денежные средства, без привлечения займов ЦБ, то затраты составят $Z = S * (1 + LCR)$, а выручка будет $V = S + S * p = S * (1 + p)$, тогда банк получит гарантированную прибыль, если $S * (1 + p) > S * (1 + LCR)$, т.е. $p > LCR$.

Если значение уровня кредитного риска находится в интервале от 0 до $\frac{p - r}{1 + r}$, то уровень кредитного риска коммерческого банка можно считать низким, т.е. это безопасная зона, поскольку, даже с привлечением заемных средств у ЦБ и платы процентов за их использование в виде ставки рефинансирования, банк все равно получит прибыль от выдачи кредита.

Если значение уровня кредитного риска находится в интервале от $\frac{p - r}{1 + r}$ до p , то уровень кредитного риска коммерческого банка можно считать средним, поскольку попадание значения в данный промежуток гарантирует прибыль только для кредитов, выданных без привлечения заемных средств у ЦБ РФ. Естественно, чем больше в кредитном портфеле кредитов такого вида, тем безопасней для банка, однако полностью исключить кредиты с привлечением заемных средств у ЦБ невозможно.

Очевидно, зона от p до 1 является наиболее опасной, уровень кредитного риска коммерческого банка высокий, прибыль отсутствует, выдача кредитов заемщикам, принадлежащим отраслям с таким уровнем кредитного риска, возможна как минимум при увеличении кредитной ставки.

Разработанный инструмент количественной оценки значения уровня кредитного риска коммерческого банка в отрасли, полученного в результате моделирования, позволяющий определить границы уровня кредитного риска, при переходе через которые необходимо изменять условия выдачи кредита заемщику, можно представить в виде табл. 1.

**Таблица 1. Инструмент количественной оценки значения уровня кредитного риска
коммерческого банка в отрасли**

Уровень кредитного риска коммерческого банка, (<i>LCR</i>)	Границы	Пояснения
Низкий	$0 < LCR < \frac{p-r}{1+r}$	<i>p</i> – средневзвешенная процентная ставка по кредитам, выдаваемым банком юридическим лицам. <i>r</i> – ставка рефинансирования, под которую ЦБ РФ выдает кредитные средства коммерческим банкам. Даже с привлечением заемных средств у ЦБ и платы процентов за их использование в виде ставки рефинансирования, банк все равно получит прибыль от выдачи кредита
Средний	$\frac{p-r}{1+r} \leq LCR < p$	Попадание значения в данный промежуток гарантирует прибыль только для кредитов, выданных без привлечения заемных средств у ЦБ РФ. Естественно, чем больше в кредитном портфеле кредитов такого вида, тем безопасней для банка, однако полностью исключить кредиты с привлечением заемных средств у ЦБ невозможно
Высокий	$p \leq LCR < 1$	Прибыль отсутствует, выдача кредитов заемщикам, принадлежащим отраслям с таким уровнем кредитного риска, возможна как минимум при увеличении кредитной ставки

Даянова Д.Д.

Сургутский институт нефти и газа, Российская Федерация

**ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ
КАЛИБРОВКИ ИЗМЕРИТЕЛЬНЫХ КОМПЛЕКСОВ**

Потребность в объективной, полной и достоверной информации об экологической безопасности и качестве почв, растительного сырья, агро- и пищевой продукции, других веществ и материалов биологического происхождения весьма велика. Многочисленные межлабораторные исследования, проводимые при создании стандартных образцов состава природных сред, показывают, что применяемые в стране методы контроля качества биологической продукции не могут гарантировать ее экологическую безопасность. Данные измерений содержания токсикантов в одних и тех же образцах почв, растительной и пищевой продукции, полученные разными лабораториями, сильно отличаются, причем различия могут достигать сотен процентов. Хорошим средством устранения этой неопределенности является использование компьютерных технологий

для построения по ним адекватных калибровочных моделей на основе международного стандарта ГОСТ Р ИСО 11095–2007.

Калибровка (градуировка) – это совокупность действий, которые устанавливают соотношение (математическую зависимость) между аттестованными значениями набора стандартных образцов и величинами, получаемыми измерительной системой при их анализе. Калибровка является важнейшей и неотъемлемой частью всех косвенных измерений, существенным образом определяющая правильность полученных результатов анализа и квалификацию метролога.

При проведении аналитических измерений химического состава контролируемых веществ требуется проведение калибровки измерительных приборов по набору стандартных образцов, в которых содержание контролируемых компонентов установлено в процессе аттестации. Калибровка традиционно осуществляется с применением программного обеспечения жестко привязанного к вычислительному устройству или компьютеру определенной архитектуры, поставляемого в составе измерительного комплекса. При этом используемые калибровочные алгоритмы и реализующая их программа известны только разработчику данного программного обеспечения и не могут быть использованы для калибровки других приборов.

От правильности калибровки хроматографа существенно зависят результаты измерений веществ. Применяемая процедура приготовления аттестационных смесей данных веществ в воде и калибровка по ним хроматографа трудоемка и занимает несколько дней. При этом на точность анализа оказывают существенное влияние различные факторы, такие как квалификация обслуживающего персонала, качество исходных материалов и другие.

Целью данной работы явилось создание информационной технологии позволяющей любому пользователю сети интернет производить калибровку измерительного комплекса по набору стандартных образцов (СО) с использованием стандартизированных алгоритмов РМГ 54–2002 и международного стандарта ISO 11095. Пакет программ предназначен для автоматизации, унификации процесса калибровки и поверки измерительных приборов, используемых в выпускающей промышленности.

Постановочно-методической основой программы является международный стандарт ISO 11095 «Линейная калибровка по набору стандартных образцов». Стандарт предполагает, что шум проводимых измерений много больше погрешностей аттестованных значений. Пользователь, имеющий комплект государственных стандартных образцов (ГСО) и эту программу, сможет без особых

усилий осуществить точную калибровку измерительного комплекса в линейном приближении, а также проводить постоянный мониторинг точности измерений и качества калибровки.

Для моделирования калибровочных функций были использованы алгоритмы международного стандарта ГОСТ Р ИСО 11095–2007 «Статистические методы. Линейная калибровка с использованием образцов сравнения». При этом программный модуль размещался на веб-сервере, а доступ к нему пользователи получали, используя сеть интернет. Процедура построения адекватной калибровочной модели осуществляется следующим образом. Пользователь производит измерение набора стандартных образцов с известными (паспортными) значениями. Результаты измерений и паспортные значения пользователь через сеть интернет вводит на сайте в таблицу предложенного формата и получает искомую калибровочную модель.

С помощью веб-сайта можно избавиться от такой проблемы. Для внесения изменений необходимо лишь обновить файлы на сервере. Этим самым мы воздействуем на один объект и получаем максимум результата: у всех пользователей обновленная версия сайта. Пользователи могут и не знать о внесенных поправках, если они не касаются пользовательского интерфейса на веб-сайте, а несут в себе поправки на ошибки разработчиков.

Динамически созданный сайт с серверной обработкой решает проблему ресурсов пользователя. Требования к ресурсам компьютера пользователя уменьшаются. Все вычисления производит сервер и отправляет полученные данные пользователю. При этом, если подобное обращение уже имелось, сервер выдает полученные результаты почти мгновенно из оперативной памяти. Пользователю лишь необходимо иметь браузер.

Таким образом, применение компьютерных технологий позволяет любому пользователю, не имеющему специальных знаний в области разработки алгоритмов и программного обеспечения для компьютерного сопровождения аналитических исследований, осуществлять калибровку измерительных приборов по имеющимся у него результатам измерений набора стандартных образцов. Для калибровки измерительных комплексов может осуществить эту процедуру с любого устройства (карманный компьютер, мобильный телефон и др.), имеющего выход в сеть интернет.

Добуляк Л.П., д.ф.-м.н. Цегелик Г.Г.

Львівський національний університет імені І.Франка, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ

Мале підприємництво відіграє значну роль у процесі формування ринкових відносин, сприяє соціально-політичній стабілізації суспільства, дає змогу вільно вибирати напрями та методи роботи для забезпечення добробуту громадян. Тому важливим є формування механізмів розвитку малого бізнесу на основі економіко-математичних моделей (дослідження тенденцій змін їх кількості на найближчі роки, вивчення факторів, що впливають на функціонування суб'єктів господарської діяльності).

Використовуючи однофакторний регресійний аналіз, нами було проведено дослідження розвитку малого підприємництва в Україні протягом останніх років, його особливості, тенденції та рівень впливу різних факторів на цей процес.

Спираючись на положення економічної теорії, було вибрано такі чинники (сфери), які, на нашу думку, здійснюють найбільший вплив на розвиток малого підприємництва України: 1) загальний стан економіки України; 2) податкова система; 3) доступ до банківських кредитів; 4) Купівельна спроможність населення; 5) наявність і розміри інвестицій; 6) стан сфери зайнятості населення.

Аналіз цих сфер впливу зумовив вибір таких конкретних факторів для побудови регресійних моделей (по два фактори на кожну сферу): валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах), млн. грн. – (x_1); індекс споживчих цін,% – (x_2); сума сплаченого податку на прибуток підприємств, млн. грн. – (x_3); ставка податку на прибуток підприємств,% – (x_4); обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарської діяльності, млрд. грн. – (x_5); облікова ставка Національного банку України,% – (x_6); середньомісячна заробітна плата, грн. – (x_7); обсяг грошових доходів населення, млн. грн. – (x_8); загальна кількість валових інвестицій в основний капітал малих підприємств, млн. грн. – (x_9); обсяг прямих закордонних інвестицій, млн. дол. США – (x_{10}); кількість населення працездатного віку, тис. осіб – (x_{11}); рівень зареєстрованого безробіття,% – (x_{12}). Залежною змінною (y) вибрано обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами України, млн. грн.

Дані Державного комітету статистики України та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва були занесені в табл. 1, на основі якої будувалися моделі.

Таблиця 1. Статистичні дані за 2000–2010 роки

Роки	y	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
2000	18236,4	170070	125,8	7841,1	31,3	38,9	27,0
2001	40653,3	204190	106,1	8765,4	25,6	46,8	12,5
2002	49394,2	225810	99,4	9398,3	25,9	51,9	7,0
2003	65202,1	267344	108,2	13237,2	28,8	54,2	7,0
2004	74363,5	345113	112,3	16161,7	21,9	61,3	9,0
2005	82936,7	441452	110,3	23464,0	26,3	72,0	9,5
2006	90309	544152	111,6	26172,0	23,7	100,0	8,5
2007	436247,8	712945	116,6	34407,2	18,8	167,6	8,0
2008	492378,7	948056	122,3	47856,8	25,1	118,5	12,0
2009	456667,8	913345	112,3	33048,0	22,3	124,3	10,3
2010	478256,7	1094607	109,1	40359,1	23	160,1	7,8
Роки	x_7	x_8	x_9	x_{10}	x_{11}	x_{12}	
2000	230	128736	2051,0	3281,8	28713,1	4,1	
2001	311	157996	3084,7	3875,0	28789,7	3,6	
2002	376	185073	4069,3	4555,3	28809,7	3,7	
2003	462	215672	6501,0	5471,8	28880,9	3,5	
2004	590	274241	8933,8	6794,4	28947,9	3,5	
2005	806	381404	12153,2	9047,0	28892,0	3,1	
2006	1041	472061	18930,7	16890,0	28863,9	2,7	
2007	1351	614984	27641,4	21607,3	28751,0	2,3	
2008	1806	845641	53217,3	29542,7	28585,2	3,0	
2009	1906	894286	34051,5	35616,4	28373,3	1,9	
2010	2239	1101015	26831,3	40026,8	28098,7	2,0	

Нами розглянута залежність досліджуваного показника від кожного фактора окремо. Запишемо отримані однофакторні регресійні моделі ($\tilde{y}_{x_j} = b_{0j} + b_{1j}x_j$, $j = 1, 2, \dots, 12$).

$$\tilde{y}_{x_1} = -104320,03 + 0,5842x_1;$$

$$\tilde{y}_{x_7} = -66985,47 + 271,76x_7;$$

$$\tilde{y}_{x_2} = -711478,39 + 8139,605x_2;$$

$$\tilde{y}_{x_8} = -64891,5 + 0,5688x_8;$$

$$\tilde{y}_{x_3} = -116100,58 + 13,661x_3;$$

$$\tilde{y}_{x_9} = 1079,531 + 11,509x_9;$$

$$\tilde{y}_{x_4} = 1088390,367 - 35524,927x_4;$$

$$\tilde{y}_{x_{10}} = -18930,724 + 14,107x_{10};$$

$$\tilde{y}_{x_5} = -157573,72 + 4035,714x_5;$$

$$\tilde{y}_{x_{11}} = 17626036,39 - 606,901x_{11};$$

$$\tilde{y}_{x_6} = 300254,759 - 8584,79x_6;$$

$$\tilde{y}_{x_{12}} = 911498,46 - 231791,52x_{12}.$$

Теоретичні значення досліджуваного показника \tilde{y}_{x_j} , $j = 1, 2, \dots, 12$, отримані на основі побудованих однофакторних лінійних моделей, значення коефіцієнта кореляції (r) та коефіцієнта детермінації (R^2) занесено в табл. 2.

Лише три з побудованих моделей (для \tilde{y}_{x_2} , \tilde{y}_{x_4} та \tilde{y}_{x_6}) є неадекватними, оскільки для них коефіцієнти детермінації наближаються до нуля

($R^2_{y\tilde{y}_2} = 0,0848, R^2_{y\tilde{y}_4} = 0,34925, R^2_{y\tilde{y}_6} = 0,05605$). Також низький цей показник для $\tilde{y}_{x_{11}}$ ($R^2_{y\tilde{y}_6} = 0,57425$). Це свідчить про відсутність зв'язку між обсягом реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами (y) та індексом споживчих цін (x_2), ставкою податку на прибуток (x_4), обліковою ставкою Національного банку України (x_6), а також кількістю працездатного населення (x_{11}). Всі інші моделі є адекватними (їхні коефіцієнти детермінації близькі до одиниці), це підтверджує правильність вибору факторів, що впливають на розвиток малого бізнесу в Україні та діяльність підприємств, пов'язану з виробництвом і реалізацією. Особливо високий коефіцієнт детермінації ($R^2 > 0,84$) спостерігається для моделей \tilde{y}_{x_1} ($R^2_{y\tilde{y}_1} = 0,8969$) – сфера, що описує загальний стан економіки, \tilde{y}_{x_7} ($R^2_{y\tilde{y}_7} = 0,88355$) – сфера купівельної спроможності населення, $\tilde{y}_{x_{10}}$ ($R^2_{y\tilde{y}_{10}} = 0,8721$) – сфера інвестування в капітал малих підприємств, \tilde{y}_{x_3} ($R^2_{y\tilde{y}_3} = 0,84132$) – сфера податкової системи. Отже, кожна з виділених сфер економіки чинить вплив на обсяг продукції (робіт, послуг), що реалізовується дрібними бізнесовими структурами.

Таблиця 2. Теоретичні значення, розраховані на основі побудованих однофакторних регресійних моделей

i	y	\tilde{y}_{x_1}	\tilde{y}_{x_2}	\tilde{y}_{x_3}	\tilde{y}_{x_4}
1	18236,4	-4965,14	312483,9	-8983,31	-23539,8481
2	40653,3	14967,77	152133,7	3643,549	178952,236
3	49394,2	27598,17	97598,35	12289,6	168294,758
4	65202,1	51862,33	169226,9	64732,81	65272,4694
5	74363,5	97294,98	202599,3	104684,4	310394,466
6	82936,7	153576,2	186320	204441,1	154084,787
7	90309	213573,6	196901,5	241435,1	246449,597
8	436247,8	312182,4	237599,6	353936,2	420521,739
9	492378,7	449534,3	283995,3	537671,2	196714,699
10	456667,8	429256,1	202599,3	335368,1	296184,495
11	478256,7	535149,4	176552,5	435245,1	271317,046
r		0,94707	0,291329	0,917236	-0,59098142
R^2		0,896942	0,084873	0,841321	0,34925904
i	y	\tilde{y}_{x_5}	\tilde{y}_{x_6}	\tilde{y}_{x_7}	\tilde{y}_{x_8}
1	18236,4	-584,445	68465,43	-4480,67	8230,548
2	40653,3	31297,7	192944,9	17531,89	24850,23
3	49394,2	51879,84	240161,2	35196,29	40229,96
4	65202,1	61161,98	240161,2	58567,65	57610,2
5	74363,5	89815,55	222991,6	93352,93	90877,39
6	82936,7	132997,7	218699,3	152053,1	151746
7	90309	245997,7	227284	215916,7	203239,1
8	436247,8	518811,9	231576,4	300162,3	284419,4

Продовження табл. 2

i	y	\tilde{y}_{x_5}	\tilde{y}_{x_6}	\tilde{y}_{x_7}	\tilde{y}_{x_8}
9	492378,7	320658,4	197237,3	423813,1	415432,6
10	456667,8	344065,5	212260,7	450989,1	443062,9
11	478256,7	488544,1	233722,6	541485,2	560485
r		0,905432	-0,238807	0,939974	0,934061
R^2		0,819807	0,057029	0,883552	0,872471
i	y	\tilde{y}_{x_9}	$\tilde{y}_{x_{10}}$	$\tilde{y}_{x_{11}}$	$\tilde{y}_{x_{12}}$
1	18236,4	24686,54	27365,6286	200056	-38846,8
2	40653,3	36584,43	35733,901	153567,5	77048,99
3	49394,2	47917,17	45330,8931	141429,5	53869,84
4	65202,1	75906,04	58259,9586	98218,18	100228,1
5	74363,5	103907,6	76917,8768	57555,88	100228,1
6	82936,7	140962,9	108695,305	91481,59	192944,7
7	90309	218971,9	219336,506	108535,5	285661,4
8	436247,8	319232	285883,457	177054,5	378378
9	492378,7	613610,7	397828,145	277678,5	216123,9
10	456667,8	393012,3	483509,831	406280,6	471094,6
11	478256,7	309907,8	545727,344	572935,4	447915,4
r		0,898627	0,93388022	-0,757797	-0,822282
R^2		0,807531	0,87213227	0,574256	0,676148

Виберемо із кожної сфери одну модель із вищим коефіцієнтом детермінації і ці вибрані шість рівнянь використаємо для розрахунку прогнозованого обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами на наступні три роки (2011–2013 рр.).

Розраховані прогнозні значення занесемо в наступну таблицю (табл. 3).

Таблиця 3. Прогнозні значення обсягу реалізованої малими підприємствами продукції (робіт, послуг) на 2011–2013 роки

Роки	\tilde{y}_{x_1}	\tilde{y}_{x_3}	\tilde{y}_{x_5}	\tilde{y}_{x_7}	$\tilde{y}_{x_{10}}$	$\tilde{y}_{x_{12}}$
2011	548754,7	526188,1	249331,3	547794,9	537039,2	493430,8
2012	605667,9	579273,1	256257,7	604479,1	591930,7	541053,5
2013	662581,1	632358	263184,1	661163,3	646822,2	588676,1

Таким чином, використовуючи однофакторний регресійний аналіз, можна проводити дослідження багатьох економічних процесів, вимірюючи вплив факторів, що спричиняють явище, та будуючи прогнози, за допомогою яких можна впливати на стан процесу у майбутньому.

Матвєєва Ю.М.

*Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій
та систем НАН та МОН України, м. Київ*

**БАГАТОФАКТОРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ
МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ**

В процесах фінансово-економічного життя держави вагоме місце займають державні запозичення країни. Так як в останній час вагому роль відіграє міжнародний капітал, то доцільно розглянути саме зовнішні державні запозичення. До дослідження включено такі показники: державний зовнішній борг (прямий та гарантований), як залежний фактор та внутрішній валовий продукт (ВВП), сальдо платіжного балансу, валютний курс (згідно кошику валют у яких надано борг Україні), як незалежні фактори. Для аналізу даних буде використаний множинний регресійний аналіз. У даному дослідженні множинна регресійна модель має такий вигляд:

$$y = b_1 * x_1 + b_2 * x_2 + b_3 * x_3 + b_4 * x_4 + b_5 * x_5 + b_6 * x_6 + \varepsilon. \quad (1)$$

Результати моделювання, оцінка ефективності моделі та визначення значимості параметрів моделі представлені в табл. 1, табл. 2 та в табл. 3:

Таблиця 1. Результати обчислень

1) Множинний R	0,988216279
2) R-квадрат	0,976571413
3) Нормований R-квадрат	0,953142827
4) Стандартна похибка	19704,9812
5) Спостереження	13

Таблиця 2. Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	6	97109387804	16184897967	41,68289903	0,000124122
Залишок	6	2329717703	388286283,9		
Загалом	12	99439105508			

Таблиця 3. Результати регресійного аналізу

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-Статистика
Y-перетинання	-53652,80835	66922,51824	-0,801715323
Змінна X 1	0,003905968	0,028895515	0,135175567
Змінна X 2	-0,356414477	0,39879958	-0,893718286
Змінна X 3	1275,573403	722,7544826	1,764877885
Змінна X 4	1544,512871	992,6054689	1,556018901
Змінна X 5	-2355,006363	1416,574105	-1,662466054
Змінна X 6	6333,779677	2630,261587	2,408041736

Одержана наступна економетрична модель:

$$y = -53652,8084 + 0,0039 x_1 - 0,3564 x_2 + 1275,5734 x_3 + 1544,5129 x_4 - 2355,0064 x_5 + 6333,7797 x_6 \quad (2)$$

Дана модель описує зв'язок між зовнішнім державним боргом, ВВП, сальдо платіжного балансу, валютними курсами гривні від світових валют. Зовнішні запозичення досить чутливі до змін у валютному курсі до долару США та СПЗ. Зовнішній борг і валютний курс гривні до долару США є досить корельовані один з одним (93%). Але треба відмітити, що і валютні курси СПЗ і долару США мають високий рівень кореляції (97%). Тому в подальшому необхідно виключити з дослідження один з цих факторів.

Таблиця 4. Показники кореляції між факторами

	Ст. 1	Ст. 2	Ст. 3	Ст. 4	Ст. 5	Ст. 6	Ст. 7
Ст. 1	1						
Ст. 2	0,8418	1					
Ст. 3	-0,6923	-0,7949	1				
Ст. 4	0,9287	0,7371	-0,6030	1			
Ст. 5	0,9273	0,7230	-0,4694	0,9087	1		
Ст. 6	0,9536	0,7685	-0,5615	0,9777	0,9743	1	
Ст. 7	0,9619	0,8463	-0,5796	0,9050	0,9670	0,9654	1

За отриманими результатами модель перевіряється на достовірність та значущість. *Коефіцієнт детермінації* дорівнює 0,98. Даною моделлю описується 98% долі дисперсії результативної ознаки, що пояснюється впливом незалежних змінних. *Коефіцієнт кореляції* показує, що щільність зв'язку результативної ознаки та пояснювальних змінних є досить велика. Від'ємним є показник кореляції між показниками державного зовнішнього боргу та сальдо платіжного балансу. В цьому випадку можна зазначити, що дані фактори є зворотно пропорційними. Це можна пояснити і вихідними даними, що мають від'ємний знак. *F-критерій Фішера*, тобто $F_{\text{розрахункове}}$, по даним моделі, дорівнює 41,68, скориставшись таблицями значень F-критерію на рівні значущості $\alpha = 0,05$ та числом степенів свободи 6 отримано такий результат – $F_{\text{табличне}}$ дорівнює 4,28. Так як $F_{\text{розрахункове}} > F_{\text{табличного}}$, то отримана економетрична модель буде достовірною (відповідає статистичним даним).

Перевіряються на достовірність коефіцієнти моделі. Для цього обчислюється критерій Стьюдента для кожного з них та порівнюється з табличним значенням критерію Стьюдента на рівні значущості 0,95 та числу степенів свободи 6, $t_{\text{табличне}} = 2,4460$. Так як $tb_1 = \frac{b_1}{Sb_1}$, тоді t-статистика має такі значення:

Y-перетинання	-0,801715323
Змінна X 1	0,135175567
Змінна X 2	-0,893718286
Змінна X 3	1,764877885
Змінна X 4	1,556018901
Змінна X 5	-1,662466054
Змінна X 6	2,408041736

Отримана оцінка значимості коефіцієнтів є не точною, так як $t_{\text{розрахункове}} < t_{\text{табличного}}$ по всім змінним. Це може бути пов'язано з від'ємними вихідними даними та, в окремих випадках, відсутністю лінійної залежності. Тож вибрана лінійна багатofакторна модель не описує усіх заданих даних у повному обсязі.

По даним проведеного аналізу логічно зазначити, що вибрані макроекономічні показники, такі як ВВП, сальдо поточного рахунку платіжного балансу, курс національної грошової одиниці до іноземних валют не в повній мірі описують зміни у структурі та динаміці зовнішнього державного боргу. Це може бути пов'язано з вибраним видом моделі, що стає передумовою подальшої зміни методів аналізу даних. Щодо спірного висновку відносно зв'язку сальдо поточного рахунку платіжного балансу із зовнішнім боргом, то треба сказати, що дефіцит поточного рахунку вважається прийнятним, якщо він не наражає на небезпеку платоспроможність країни та не веде до надмірного накопичення зовнішніх зобов'язань. Зовнішній борг також дуже чутливий до різких змін валютного курсу, що приводить до значного збільшення суми заборгованості. На швидке зростання зовнішнього боргу також впливають інші показники, які не були включені до аналізу, це такі як, залежність від імпорту енергоносіїв, необхідність збільшення золотовалютних резервів тощо.

Помазун О.М.

*ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана",
Україна*

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ УПРАВЛІННЯ
БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Будь-яка бізнес-операція має інформаційні компоненти, тому в управлінні бізнес-процесами особлива роль виділяється інформації та інформаційним ресурсам підприємства.

За визначенням, інформаційний ресурс – це особливий вид ресурсу, оснований на ідеях і знаннях, нагромаджений у результаті науково-технічної діяль-

ності людей і поданий у формі, придатній для накопичення, реалізації та відтворення [1].

В більшості випадків інформаційний ресурс розглядають як сукупність документів у інформаційних системах [2; 3]. Годин В.В., Корнеєв І.К. [3] дають тлумачення інформаційного ресурсу як "весь обсяг інформації в інформаційній системі, весь обсяг знань, відчужених від їх творців, зафіксований на матеріальних носіях і призначений для спільного використання".

В той же час, в сучасних умовах термін "інформаційний ресурс" неможливо розглядати без усіх атрибутів, що охоплюють сферу інформаційної діяльності та здійснюють оброблення інформації. Поняття інформаційного ресурсу набуває значно ширше значення, ніж інформація щодо об'єкту, явища чи процесу. Основний акцент зміщується від задач керування даними до безпосередньо процесору перетворення вхідної інформації у вихідну. Тому задачі організації та управління інформаційними ресурсами підприємства стають більш актуальними.

До складу узагальнених інформаційних ресурсів підприємства відносять: комп'ютерні апаратні засоби, комп'ютерне програмне забезпечення, інформаційних фахівців (аналітиків, системних програмістів, адміністраторів баз даних, фахівців зі створення комп'ютерних мереж), засоби підтримки, бази даних та інформацію [1]. Цей список пропонується продовжити такими елементами, як засоби комунікації, засоби підтримки мереж, засоби та моделі підтримки прийняття рішень.

Отже, при використанні інформації щодо управління бізнес-процесами потрібно розглядати кожний із цих елементів як інформаційні ресурси, що виробляють інформацію та керують нею.

На рис. 1 показана схема взаємозв'язку елементів інформаційних ресурсів управління бізнес-процесами підприємства.

На схемі зображено, що основними джерелами для інформаційних ресурсів є інформація з інформаційних систем (блок "Програмне забезпечення"), знання спеціалістів (блок "Працівники підприємства") та безпосередньо інформація з різних джерел, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Обов'язковим елементом інформаційних ресурсів є засоби, що підтримують процеси збору, оброблення та отримання інформації (блок "Підтримуючі засоби").

До елементів підтримуючих засобів можна віднести:

– комп'ютерні апаратні засоби, які взаємодіють з програмним забезпеченням;

– засоби підтримки комунікацій і мереж, які забезпечують підтримку електронних комунікацій і групової роботи, таким чином, вони взаємопов'язані з програмним забезпеченням і працівниками підприємства;

– засоби підтримки прийняття рішень, які підтримують процес прийняття рішень на всіх його етапах, в тому числі для підтримки прийняття рішень за допомогою СППР.

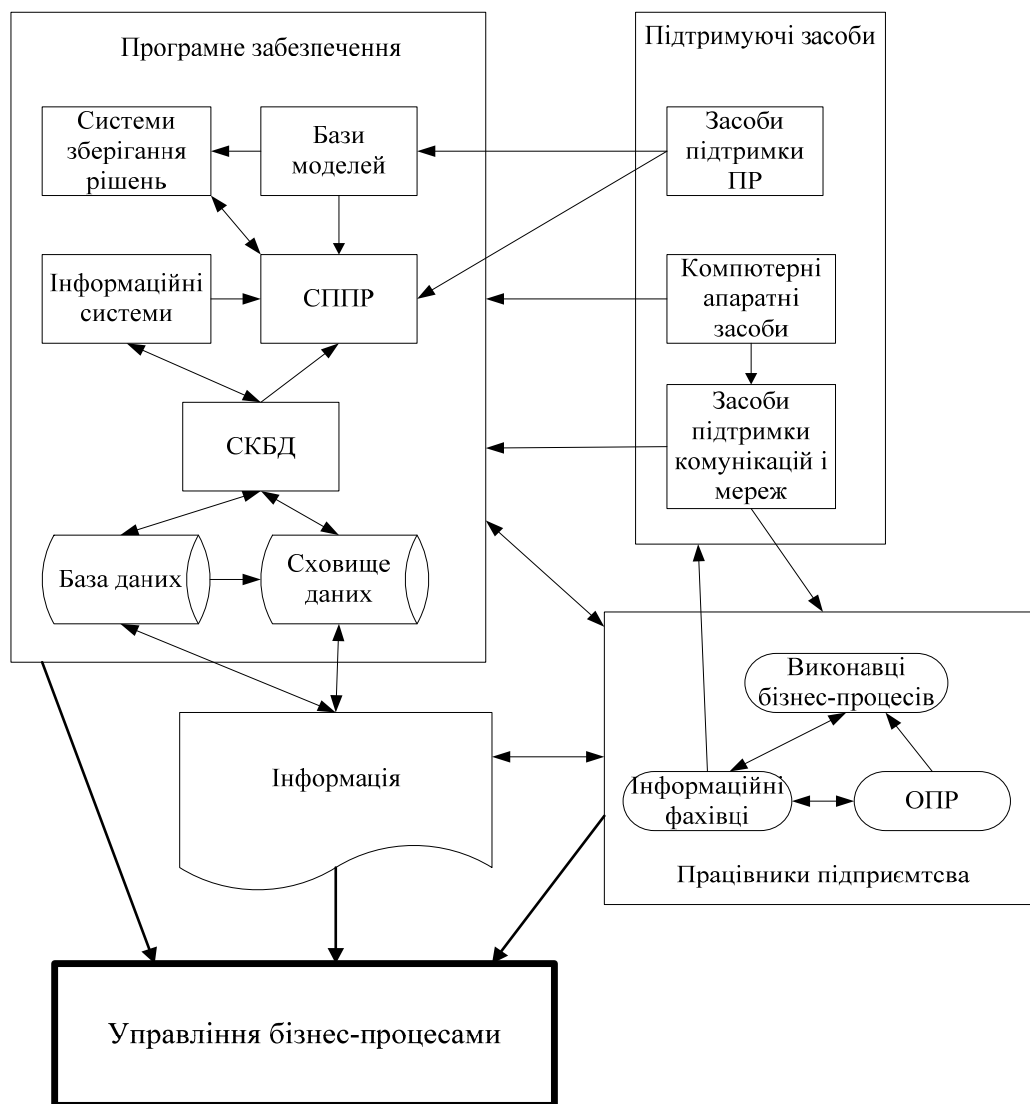


Рис.1. Схема взаємозв'язку елементів інформаційних ресурсів управління бізнес-процесами підприємства

Інформація, що потребує обробки, вводиться в базу чи сховище даних, якими керують СКБД. Для подальшого оброблення дані з бази чи сховища даних можуть бути завантажені в інформаційні системи чи СППР.

Підтримку прийняття рішень в СППР забезпечують бази моделей і правил. Якщо є необхідність зберігати прийняті рішення та процес їх прийняття, їх можна зберігати в спеціальних архівах.

Працівники підприємства як взаємодіють між собою, так є джерелами і користувачами інформації щодо управління бізнес-процесами. Так, усі працівники користуються програмним забезпеченням і іншою зовнішньою інформацією. Інформаційні фахівці слідкують за роботою підтримуючих засобів (комп'ютерних апаратних засобів та засобів підтримки комунікацій і мереж) та функціонуванням інформаційних систем. Виконавці бізнес-процесів та ОПР працюють з інформаційними фахівцями, визначають основні потреби роботи з інформаційними системами. ОПР також працюють з виконавцями бізнес-процесів, доводячи до їх відома прийняті рішення.

Оскільки в сучасних умовах кількість інформації постійно збільшується, завдання організації та управління інформаційними ресурсами ускладнюються. Тому відповідальність за керування цими ресурсами розподіляється не лише на працівників спеціальних інформаційних відділів, а і на всіх менеджерів і виконавців підприємства. В той же час для ефективного управління інформаційними ресурсами доцільно визначити основні задачі і функції кожного елемента та розробити інструкції для кожного користувача інформаційних ресурсів управління бізнес-процесами.

Список використаних джерел:

1. Ситник В.Ф. Системи підтримки прийняття рішень: навч. посіб. / В.Ф. Ситник. – К.: КНЕУ, 2004. – 614 с.
2. Закон України "Про національну програму інформатизації" N 74/98-ВР від 04.02.98 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Годин В.В. Управление информационными ресурсами: 17-модульная программа для менеджеров "Управление развитием организации". Модуль 17 / В.В. Годин, И.К. Корнеев. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 352 с.

К.э.н. Тимченко А.Б., Тимченко О.В., Горбаченко В.А.

*Северокавказский федеральный университет,
г. Ставрополь, Российская Федерация*

К ВОПРОСУ О ПРОГНОЗИРОВАНИИ С ПОМОЩЬЮ АДАПТИВНЫХ ПОЛИНОМОВ ЛАГЕРРА

Специфика прогнозных задач в экономике, прежде всего, определяется сложностью и динамичностью протекающих в ней процессов. Оставляя неопределенной сущность своей реальности в прошлом, эти процессы тем самым исключают возможность перенесения прошлых закономерностей на будущее. В подобных ситуациях практически единственный подход, который может привести к успеху, основан на принципах адаптации.

Первые модели адаптивного прогнозирования были разработаны для одномерных временных рядов, применение к которым традиционных методов было не совсем корректным. Наиболее известными адаптивными моделями для одномерных временных рядов являются предиктор Хольта и адаптивный полином Брауна. Эти модели, безусловно, позволяют достичь высокого уровня адекватности при моделировании довольно сложных закономерностей развития экономических процессов. Но еще более широкими возможностями обладает предложенная Р. Брауном обобщенная модель, представляющая собой линейную комбинацию известных детерминированных функций от времени $f_i(\tau)$

$$x_{t+\tau} = \sum_{i=0}^m b_{ti} f_i(\tau) + \varepsilon_{t+\tau}, \quad (1)$$

где $x_{t+\tau}$ – моделируемый показатель;

$\varepsilon_{t+\tau}$ – ненаблюдаемая случайная величина

В качестве $f_i(\tau)$ чаще всего используются полиномы. Например, в простейшем случае можно принять $f_0(\tau) = 1$, $f_1(\tau) = \tau$, $f_2(\tau) = \tau^2$ и т.д. Для обновления коэффициентов адаптивной модели разработана компактная рекуррентная схема в предположении, что функции $f_i(\tau)$ удовлетворяют соотношению

$$F(\tau) = LF(\tau - 1), \quad (2)$$

где $F(\tau) = (f_0(\tau), f_1(\tau), \dots, f_m(\tau))'$ – вектор-столбец из функций, входящих в модель;

L – матрица постоянных коэффициентов размерностью $(m + 1) \times (m + 1)$, называемая матрицей перехода.

Соотношение (2) позволяет по вектору начальных значений и матрице L получить значения $F(\tau)$ для любого момента времени τ

$$F(\tau) = L^\tau F(0). \quad (3)$$

Для упрощения расчетов за начало отсчета времени принят текущий момент времени t и, следовательно, все функции модели имеют отрицательный аргумент. В качестве критерия минимизации ошибки аппроксимации используется взвешенная сумма квадратов отклонений

$$\sum_{\tau=0}^{\infty} \beta^\tau [x_{t-\tau} - B'_t F(\tau)]^2, \quad (4)$$

где $B'_t = (b_{t0}, b_{t1}, \dots, b_{tm})$ – вектор текущих параметров модели;

β – параметр сглаживания ($0 < \beta < 1$).

Если ввести в рассмотрение диагональную матрицу весовых коэффициентов W_τ с элементами $w_{ij} = \beta^{\tau-i}$ и матрицу

$$F_\tau = \begin{bmatrix} f_0(1-\tau) & f_1(1-\tau) & \cdots & f_m(1-\tau) \\ f_0(2-\tau) & f_1(2-\tau) & \cdots & f_m(2-\tau) \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ f_0(0) & f_1(0) & \cdots & f_m(0) \end{bmatrix}, \quad (5)$$

то выражение для B_t , при котором достигается минимум (4), можно записать в виде

$$B_t = C^{-1}S_t, \quad (6)$$

$$\text{где } C = \lim_{\tau \rightarrow \infty} (F'_\tau W_\tau F_\tau), \quad S_t = \lim_{\tau \rightarrow \infty} (F'_\tau W_\tau x_t), \quad x'_t = (x_{t-\tau+1}, \dots, x_{t-1}, x_t).$$

После некоторых преобразований, используя матрицу перехода L , можно записать рекуррентную формулу для адаптивного обновления коэффициентов полинома (1)

$$B_{t+1} = L'B_t + C^{-1}F(0)[x_{t+1} - B'_t F(1)]. \quad (7)$$

Важное для вывода рекуррентной формулы соотношение (2) выполняется для функций, которые являются решениями линейных разностных уравнений. Среди функций подобного рода идеальными для обобщенной модели Р. Брауна являются дискретные полиномы Лагерра, которые в силу свойства ортогональности с весом значительно упрощают рекуррентную формулу (7).

Пусть используемые в модели (1) функции $f_i(\tau)$ являются полиномами Лагерра. Известно, что они могут быть записаны в виде

$$f_i(\tau) = \sum_{k=0}^{\tau} a_{ik} \varphi(\tau-k), \quad (8)$$

$$\text{где } \varphi_k(\tau) = \begin{cases} 1, & k=0 \\ (\tau-1)(\tau-2)\cdots(\tau-k), & k=1, 2, \dots, \end{cases} \quad a_{ik} = \frac{(1-\beta)^k}{k!} C_i^k, \quad 0 < \beta < 1.$$

Для наглядности покажем, как записываются полиномы трех первых степеней $f_0(\tau) = 1$, $f_1(\tau) = 1 + (1-\beta)(\tau-1)$, $f_2(\tau) = 1 + 2(1-\beta)(\tau-1) + \frac{1}{2}(1-\beta)^2(\tau-1)(\tau-2)$,

$$f_3(\tau) = 1 + 3(1-\beta)(\tau-1) + \frac{3}{2}(1-\beta)^2(\tau-1)(\tau-2) + \frac{1}{6}(1-\beta)^3(\tau-1)(\tau-2)(\tau-3). \quad (9)$$

Полезное для упрощения свойство ортогональности этих полиномов выглядит следующим образом:

$$\sum_{k=0}^{\infty} \beta^k f_i(-k) f_j(-k) = \begin{cases} 0, & i \neq j \\ \frac{\beta^i}{1-\beta}, & i = j. \end{cases} \quad (10)$$

Левая часть записанного выражения представляет собой элемент матрицы C , стоящий на пересечении i -й строки и j -го столбца, т.е.

$$c_{ij} = \sum_{k=0}^{\infty} \beta^k f_i(-k) f_j(-k). \quad (11)$$

Следовательно, если в качестве функций $f_i(\tau)$ выбираются дискретные полиномы Лагерра, то матрица C диагональная с элементами, рассчитываемыми по формуле (11).

Матрица перехода для полиномов Лагерра также имеет довольно простую треугольную структуру. Ее элементы определяются выражением

$$l_{ij} = \begin{cases} 0, & i < j \\ 1, & i = j \\ 1 - \beta, & i > j \end{cases}. \quad (12)$$

Свойство ортогональности и треугольная структура матрицы перехода совместно с тем, что для полиномов Лагерра

$$F(0) = (1, \beta, \beta^2, \dots, \beta^m)', \quad (13)$$

$$F(1) = (1, 1, 1, \dots, 1)' \quad (14)$$

позволяют переписать рекуррентную формулу (7) в виде

$$\begin{bmatrix} b_0 \\ b_1 \\ \vdots \\ b_m \end{bmatrix}_{t+1} = \begin{bmatrix} 1 & \alpha & \alpha & \cdots & \alpha \\ 0 & 1 & \alpha & \cdots & \alpha \\ \vdots & \vdots & \vdots & \cdots & \vdots \\ 0 & 0 & 0 & \cdots & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} b_0 \\ b_1 \\ \vdots \\ b_m \end{bmatrix}_t + \hat{a}_t(1) \begin{bmatrix} \alpha \\ \alpha \\ \vdots \\ \alpha \end{bmatrix}, \quad (15)$$

где $\alpha = 1 - \beta$, а $\hat{a}_t(1)$ – ошибка предсказания на один шаг вперед, представляющая собой разность вида

$$\hat{a}_t(1) = x_{t+1} - V_t' F(1). \quad (16)$$

Полученное для обновления коэффициентов предсказывающего полинома выражение (16) имеет довольно простую структуру, которая не зависит от степени полинома, что делает возможным одновременный расчет прогнозных значений по полиномам различных степеней. Эти свойства упрощают процедуру выбора оптимальной степени полинома и, кроме того, делают сам метод удобным для программной реализации.

К.е.н. Чімишенко С.М., Чистик О.М.

*Військовий інститут Київського національного університету
імені Т. Шевченка, Україна*

ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

В основу побудови оптимальної моделі забезпечення фінансовими ресурсами покладено показники потреби, необхідної для досягнення визначених цілей Збройних Сил України (ЗСУ) та можливості держави задовольнити такі потреби.

Одними з головних напрямів фінансової політики держави, стосовно забезпечення реформування та розвитку ЗСУ є збалансування видатків на утримання особового складу ЗСУ та видатків на підготовку військ, розвиток озброєння і військової техніки (ОВТ). Частка витрат на розвиток ОВТ й інфраструктури та витрат, спрямованих на підготовку ЗСУ постійно скорочувалась і була значно меншою, порівняно із загальноприйнятими світовими показниками (50% – утримання особового складу, 30% – придбання ОВТ, 20% – підготовка та забезпечення оперативної діяльності ЗСУ). Так, наприклад, у поточному році на утримання особового складу виділено 86 відсотків бюджету оборонного відомства, на підготовку військ та на розвиток ОВТ 5 та 9 відсотків відповідно.

У сучасних умовах ефективне витрачання фінансових ресурсів стає необхідною умовою діяльності як кожної військової частини так і ЗСУ загалом. Впорядковане та ефективне використання державних коштів є одним з напрямів управління державними фінансами в контексті ефективності рішень, що приймаються міністерствами та іншими державними органами.

Отже, досягнення ефективності управлінських рішень є актуальною проблемою для керівників, аналітиків та інших користувачів інформації, оскільки від цього залежить рівень і динаміка розвитку як кожної окремої військової частини, так і ЗСУ загалом. Для кожної військової частини необхідно розробити свою модель, яка буде враховувати задані параметри і критерії.

Параметри визначеної на сьогодні моделі ЗСУ містяться у проекті Концепції реформування і розвитку Збройних сил до 2017 року. Заходи Концепції мають знайти своє відображення у Державній програмі розвитку ЗСУ та бути деталізовані в головних і цільових програмах, щорічних планах утримання та розвитку Збройних Сил України. Сукупність зазначених документів складають основу системи оборонного планування. Плани реформування були аргументовані детальними фінансовими розрахунками та відповідними прогнозами видатків

Державного бюджету України, що ґрунтувалися на підвищенні темпів економічного зростання України, балансі потреб Збройних Сил України з ресурсними можливостями держави, концентрації та ефективному використанні фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів. Важливим здобутком можна вважати те, що завдяки визначенню стратегічних цілей і механізмів їх реалізації у військовому середовищі з'явилася надія на можливість у середньостроковій перспективі досягти високих стандартів всебічного ресурсного забезпечення, підготовки військ (сил) і соціального захисту військовослужбовців.

Збройні Сили України мають стати оптимальними за структурою і чисельністю, оснащеними сучасними озброєнням та військовою технікою, всебічно підготовленими та забезпеченими, мобільними, спроможними виконувати покладені на них завдання та ефективно функціонувати у демократичному суспільстві. Для цього передбачається, зокрема:

- поступово змінити структуру оборонних видатків (60% – утримання особового складу, 25% – придбання озброєння та військової техніки, 15% – підготовка та забезпечення оперативної діяльності Збройних Сил України) за рахунок значного скорочення чисельності особового складу та виведення показників оборонного бюджету на рівень не менше 1,57% ВВП;

- збільшити видатки на ремонт, модернізацію та закупівлю ОВТ, підготовку військ (сил), розвиток інфраструктури;

- забезпечення системного вирішення пріоритетних завдань при безумовному отриманні запланованого результату, недопущенні неефективних витрат;

- гарантування належного рівня соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей;

- максимально можливе впровадження спільних проектів в контексті інтеграції сил безпеки і оборони стосовно їх оснащення уніфікованими ОВТ, матеріально-технічними засобами;

- удосконалення та уніфікація систем і механізмів планування та використання фінансових ресурсів, забезпечення прозорості цих процесів, підвищення оперативності прийняття управлінських рішень, чітке визначення прав і відповідальності органів управління та посадових осіб.

Для забезпечення результативного управління фінансовими ресурсами Збройних Сил України застосовується програмно-цільовий метод, який орієнтований на комплексне вирішення питань і досягнення довгострокових цілей. Цей інструмент передбачає безумовний взаємозв'язок між витраченим обмеженими бюджетними ресурсом та отриманим від цього соціальним та економічним ефектами.

Варто відзначити, що ефективність як підсумковий показник розвитку і функціонування Збройних Сил України віддзеркалює взаємообумовленість використання бюджетних коштів, праці та отриманого суспільством корисного результату у вигляді соціальної послуги, якою, відповідно до статті 17 Конституції України, є оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Таким чином, під оптимальною моделлю забезпечення Збройних Сил України фінансовими ресурсами ми розуміємо економіко-математичну модель, яка охоплює певну кількість варіантів розподілу складових бюджетної програми і призначена для вибору таких значень змінних, що характеризують ці варіанти, щоб був знайдений кращий з них.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Grabchuk O.M.</i> Gnosiological Properties of Vagueness Research Object of Economic Processes	3
---	---

Економічна теорія та історія економічної думки

<i>Химич Л.Г.</i> Економічний розвиток українських земель у другій половині XIX століття	5
---	---

Світове господарство і міжнародні економічні відносини

<i>Коростелева В.В.</i> Перспективы российского рубля как международной резервной валюты	7
<i>Сухарева Е.В.</i> Тенденции развития мировой экономики	19

Економіка та управління національним господарством

<i>Бужин О.О.</i> Показники виробничої експлуатації ґрунтів при вирощуванні сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах....	22
<i>Денисов К.В.</i> Інструменти державної політики регулювання виробничої діяльності чорної металургії в Україні відповідно до вимог СОТ	24
<i>Золенко Г.В.</i> О механизме воздействия менеджмента предприятия на резервы качества	30
<i>Киш Л.М., Мороз В.В.</i> База даних інформаційної системи управління персоналом на підприємстві	32
<i>Михайлин О.И.</i> Методологические аспекты разработки системы мониторинга инновационного развития на региональном уровне.....	35
<i>Пашаєв Т.Г.</i> Нафтогазовий комплекс як основа експортного потенціалу Азербайджану	39
<i>Семенов В.Ф., Білега О.В.</i> Роль підприємницьких мережевих структур у підвищенні конкурентоздатності економіки країни	42
<i>Сімахова А.О.</i> Теоретичні засади соціально-економічного розвитку в сучасних умовах.....	45

<i>Фещенко В.В.</i> Современные тенденции развития инновационной деятельности в сфере высшего профессионального образования.....	48
<i>Чернявський К.А.</i> Удосконалення державного управління кредитною політикою в Україні.....	52
<i>Щеликова Н.Ю.</i> Особенности управления развитием сферы высшего профессионального образования в регионе на интеграционной основе	54

Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

<i>Акопян С.А.</i> Разработка инструмента количественной оценки значения уровня кредитного риска коммерческого банка в отрасли	58
<i>Даянова Д.Д.</i> Применение компьютерных технологий для калибровки измерительных комплексов	62
<i>Добуляк Л.П., Цегелик Г.Г.</i> Дослідження сфер впливу на розвиток малого підприємництва України	65
<i>Матвеева Ю.М.</i> Багатофакторне моделювання макроекономічних показників.....	69
<i>Помазун О.М.</i> Організація інформаційних ресурсів управління бізнес-процесами підприємства	71
<i>Тимченко А.Б., Тимченко О.В., Горбаченко В.А.</i> К вопросу о прогнозировании с помощью адаптивных полиномов Лагерра	74
<i>Чімишенко С.М., Чистик О.М.</i> Оптимізація моделі забезпечення збройних сил України фінансовими ресурсами	78

Наукове видання

Мови видання: українська, російська, англійська

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

Київ · 4-5 жовтня 2012 р.

У семи томах

Том 6. Актуальні питання економіки

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор *Біла К.О.*

Технічний редактор *Капуш О.Є.*

Здано до друку 22.10.12. Підписано до друку 25.10.12.

Формат 60x84^{1/16}. Спосіб друку – різнограф.

Ум. др. арк. 4,36. Тираж 100 пр. Зам. № 1012-06.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 6.11.09р.

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.

Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, вул. Березинська, 80, офіс 2
Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com

